

Instituut
voor de Nationale
Rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

Economische vooruitzichten 2016

Februari 2016

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

e-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2016/7433/11

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	5
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	5
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	7
1.3. Rentevoeten en wisselkoersen	8
1.4. Onzekerheden	9
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	10
2.1. Economische groei	10
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	11
2.3. Bedrijfsinvesteringen	12
2.4. Investeringen in woongebouwen	13
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	13
2.6. Voorraadwijzigingen	14
2.7. Uitvoer en invoer	14
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	16
3.1. Binnenlands prijsverloop	16
3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen	18
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	18
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	18
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus	20
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	22
4. Arbeidsmarkt	23
Bijlage	28

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	19
Tabel 2	Loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	21

Lijst van figuren

Figuur 1	Industriële productie opkomende economieën	5
Figuur 2	ISM-indicatoren Verenigde Staten	5
Figuur 3	Economic sentiment indicator eurozone	6
Figuur 4	Particuliere consumptie en beschikbaar inkomen in de eurozone	6
Figuur 5	Kwartaalverloop van het bbp in volume	6
Figuur 6	Kwartaalverloop van het bbp in volume	7
Figuur 7	Rentetarieven ECB	8
Figuur 8	Verloop van de langetermijnrentevoeten	9
Figuur 9	Kwartaalverloop van het Belgisch bbp in volume	10
Figuur 10	Particuliere consumptie in volume	11
Figuur 11	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	11
Figuur 12	Bedrijfsinvesteringen in volume na aftrek van uitzonderlijke investeringen	12
Figuur 13	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	13
Figuur 14	Investeringen in woongebouwen in volume	13
Figuur 15	Uitvoer van goederen en diensten	14
Figuur 16	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	16
Figuur 17	Opsplitsing van het indexcijfer van de consumptieprijzen	17
Figuur 18	Ontwikkeling van de loonquote	22
Figuur 19	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	23
Figuur 20	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	24
Figuur 21	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	26

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in Deel 2 van de Nationale rekeningen 2014 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen'), alsook met de voornaamste aggregaten tot het derde kwartaal van 2015 en met de flashraming voor het bbp in het vierde kwartaal van 2015.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op recente consensusvooruitzichten (Consensus Economics) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die opgesteld werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van eind januari. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het Modtrim-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 11 februari 2016.

Philippe Donnay

Commissaris van het Federaal Planbureau

Jean-Marc Delporte

Voorzitter van de raad van bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2013	2014	2015	2016
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,9	0,4	1,3	0,9
Consumptieve bestedingen van de overheid	-0,1	0,6	0,3	0,1
Bruto vaste kapitaalvorming	-1,7	7,0	2,2	-0,2
Totaal van de nationale bestedingen	-0,7	1,7	1,6	0,5
Uitvoer van goederen en diensten	1,6	5,4	3,5	4,1
Invoer van goederen en diensten	0,8	5,9	3,9	3,3
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	0,7	-0,4	-0,3	0,7
Bruto binnenlands product	0,0	1,3	1,4	1,2
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	1,1	0,3	0,6	1,4
Gezondheidsindex	1,2	0,4	1,0	1,6
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,6	0,5	0,9	0,8
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	12,3	12,6	12,2	12,1
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	-17,7	15,6	36,8	29,9
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard, jaargemiddelde)	8,4	8,5	8,3	7,9
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-0,2	-0,2	0,6	2,1
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	132,8	132,9	111,0	109,3
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	0,2	0,2	-0,0	-0,3
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	2,4	1,7	0,8	0,9

Samenvatting

De groei van de wereldeconomie vertraagde in 2015 als gevolg van de afkoeling van de Chinese economie en van de ongunstige impact van de sterke daling van de grondstoffenprijzen op andere opkomende economieën zoals Rusland en Brazilië. Tegen die achtergrond zou de wereldwijde groei in 2016 nauwelijks aantrekken, al zou de groei in de geavanceerde economieën voor het derde jaar op rij aan kracht winnen. De Amerikaanse economie zou haar groeitempo handhaven op 2,4%, terwijl de bbp-groei in de eurozone zou uitkomen op 1,7% (t.o.v. 1,5% in 2015). De economische activiteit in de eurozone wordt ondersteund door de daling van de energieprijzen en door een soepel monetair beleid, wat zich vertaalt in lage rentevoeten en een gedaalde wisselkoers van de euro.

De belangrijkste onzekerheden omtrent dit internationaal scenario betreffen het risico op een harde landing van de Chinese economie, de impact van de geleidelijke normalisering van het Amerikaans monetair beleid (wat tot een bijkomende kapitaalvlucht uit de opkomende economieën kan leiden) en de evolutie van de grondstoffenprijzen, in het bijzonder die van ruwe olie.

De Belgische economie groeide in 2015 met 1,4% net iets sterker dan in 2014, dankzij een dynamische particuliere consumptie. De uitvoergroei zou in 2016 verstevigen, maar door de tragere consumptiegroei van de particulieren en van de overheid zou de bbp-groei beperkt blijven tot 1,2%.

De groei van de buitenlandse afzetmarkten van België zou in 2016 nauwelijks aantrekken. Niettemin doen de gunstige ontwikkeling van de binnenlandse kosten, die een rechtstreeks gevolg is van de maatregelen gericht op het beperken van de arbeidskosten, en de eurodepreciatie de uitvoergroei aantrekken van 3,5% in 2015 tot 4,1% in 2016. De netto-uitvoer zou dit jaar een positieve bijdrage leveren tot de economische groei. Samen met de lagere olijeprijzen leidt dat tot een groter overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans.

De ontwikkeling van het reëel beschikbaar gezinsinkomen wordt net als vorig jaar ondersteund door de werkgelegenheidscreatie en tegelijkertijd afgeremd door het beleid van loonmatiging. De beperkte inflatie (vooral door de lagere energieprijzen) zorgde ervoor dat het reëel beschikbaar inkomen, ondanks de indexsprong, toch nog met 0,9% toenam in 2015. De koopkrachtstijging zou dit jaar 0,8% bedragen. Een aantal maatregelen heeft een gunstig koopkrachteffect, maar dat wordt deels afgezwakt door o.m. de btw-verhoging op elektriciteit voor huishoudelijk gebruik en de stijging van andere indirecte belastingen. De spaarquote van de gezinnen bevindt zich op een historisch laag niveau, maar zou door de verbeterde situatie op de arbeidsmarkt nog een lichte daling laten optekenen. Niettemin zou de particuliere consumptie dit jaar minder sterk toenemen (0,9% in volumetermen) dan in 2015 (1,3%).

De koopkrachtstijging en de lage hypothecaire rente laten een bescheiden herstel toe van de investeringen in woongebouwen met 0,8%, na een stabilisering in 2015. De bedrijfsinvesteringen zouden dit jaar met 1% dalen, maar dat groeicijfer wordt vertekend door de aankoop van een belangrijk patent in 2015 (een investering die ingevoerd werd en bijgevolg geen impact had op de economische groei). Gezuiverd voor die uitzonderlijke transactie, zouden de investeringen van de ondernemingen

dit jaar met 2,8% stijgen, daarbij ondersteund door een toename van de rendabiliteit en van de industriële capaciteitsbezettingsgraad.

De volumegroei van de overheidsconsumptie zou dit jaar slechts 0,1% bedragen. De overheidsinvesteringen kenden in 2015 een sterke volumegroei (7,8%) die in belangrijke mate toe te schrijven was aan scholenbouw. In 2016 zouden de totale overheidsinvesteringen een volumegroei van 2,5% laten optekenen.

De economische groei resulteerde vorig jaar in een werkgelegenheidstoename van naar schatting 0,8% (een nettotoename van 36 800 banen). De werkgelegenheid wordt dit jaar gunstig beïnvloed door de bijkomende maatregelen ter beperking van de arbeidskosten. In vergelijking met de septembervooruitzichten wordt de neerwaartse herziening van de volumegroei van de toegevoegde waarde in de marktsector in 2016 (van 1,4% tot 1,1%) bijna volledig gecompenseerd door een toename van de arbeidsintensiteit, waardoor de werkgelegenheidsvooruitzichten voor dat segment (loontrekkenden en zelfstandigen) nauwelijks verslechteren. De werkgelegenheid bij de overheid zou daarentegen voor het tweede jaar op rij krimpen. In totaal zou de werkgelegenheid in 2016 met 0,7% toenemen (een nettotoename van 30 000 banen).

Gegeven de verdere toename van de beroepsbevolking, zou het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) in 2015 en 2016 in totaal met 34 000 personen afnemen. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad zou dalen van 8,3% in 2015 tot 7,9% in 2016.

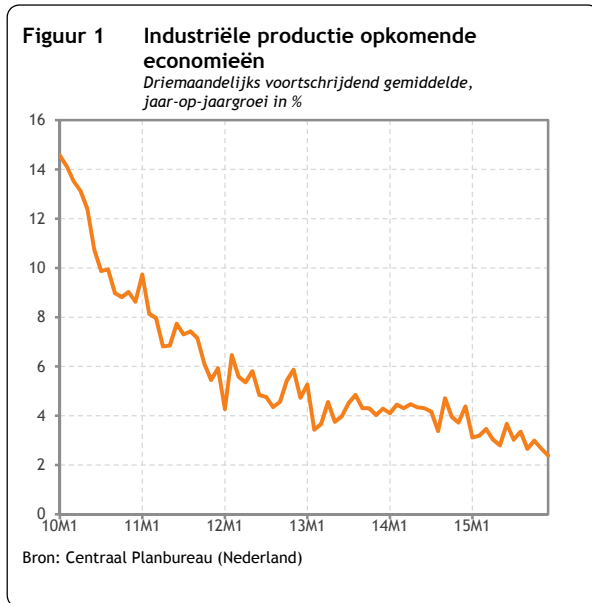
De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, zou dit jaar aantrekken tot 1,4% (t.o.v. 0,6% in 2015). In beide jaren zorgt de daling van de olieprijs ervoor dat de totale inflatie beperkter blijft dan de inflatie zonder energieproducten. De hogere inflatie in 2016 is in belangrijke mate toe te schrijven aan de verhoging van de accijnzen op o.a. alcoholische dranken en diesel en aan maatregelen die de elektriciteitsfactuur doen oplopen, zoals de btw-verhoging tot 21% en de afschaffing van de gratis kWh voor de Vlaamse gezinnen.

De gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door het prijsverloop van o.m. benzine en diesel, zou toenemen van 1% in 2015 tot 1,6% in 2016. De volgende overschrijding van de spilindex (momenteel 101,02) door de afgevlakte gezondheidsindex zou plaatsvinden in juli 2016.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

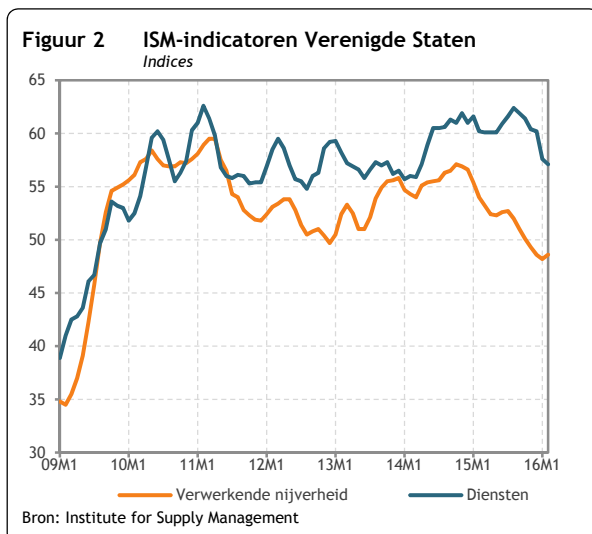
De groei van de wereldeconomie daalde in 2015 tot 3,1% (t.o.v. 3,4% in 2014) als gevolg van een groeivertraging in de opkomende landen. Die landen leden onder de terugval van de Chinese economische groei en de prijsdaling voor grondstoffen, die een belangrijk aandeel in hun uitvoer

vormen. Bovendien leidt de geleidelijke normalisering van het monetair beleid in de VS in die landen tot kapitaalvlucht en minder gunstige financieringsvoorwaarden. In de ontwikkelde economieën wordt de verzwakte buitenlandse vraag gecompenseerd door een dynamische binnenlandse vraag, die vooral gevoed wordt door de verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt en de forse daling van de olieprijs. Die daalde tot zijn laagste niveau in 13 jaar door de combinatie van een verminderde vraag en meer aanbod. Het gestegen aanbod is het gevolg van de blijvend hoge productie van de OPEC-landen in hun strijd om marktaandeel met de Amerikaanse producenten van schalieolie.

De groei van de wereldeconomie zou in 2016 aantrekken tot 3,4%. De economische groei zou zich stabiliseren in de VS en verder aantrekken in de eurozone en Japan, terwijl de groeivoorzichten voor de opkomende landen enigszins verbeteren.

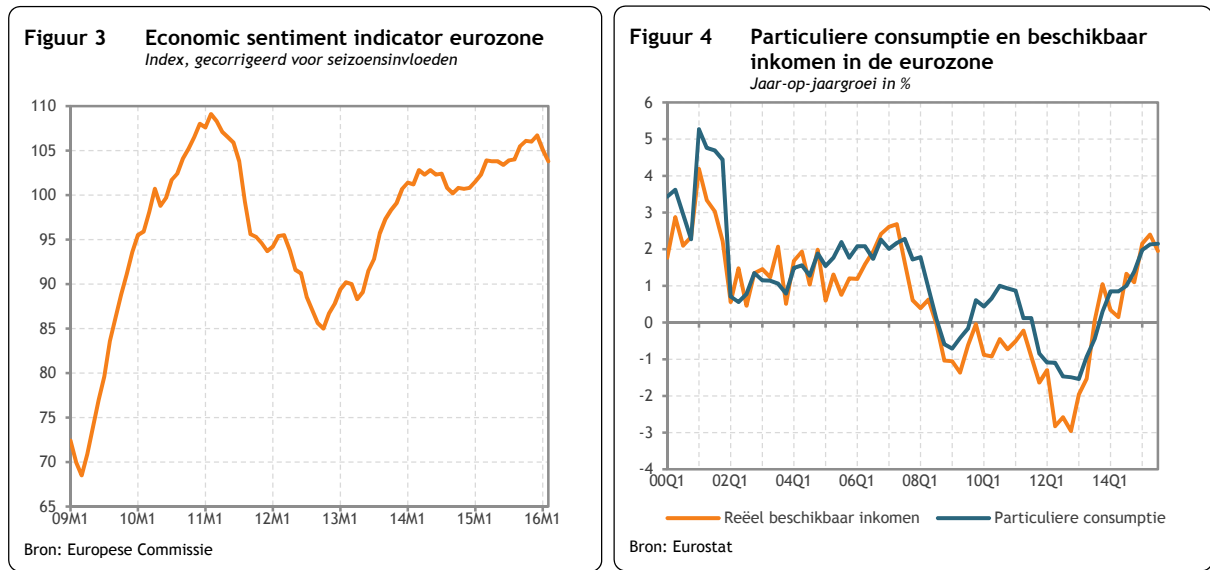
De Amerikaanse economie kampt met een zwakke uitvoer als gevolg van de tegenvallende vraag uit

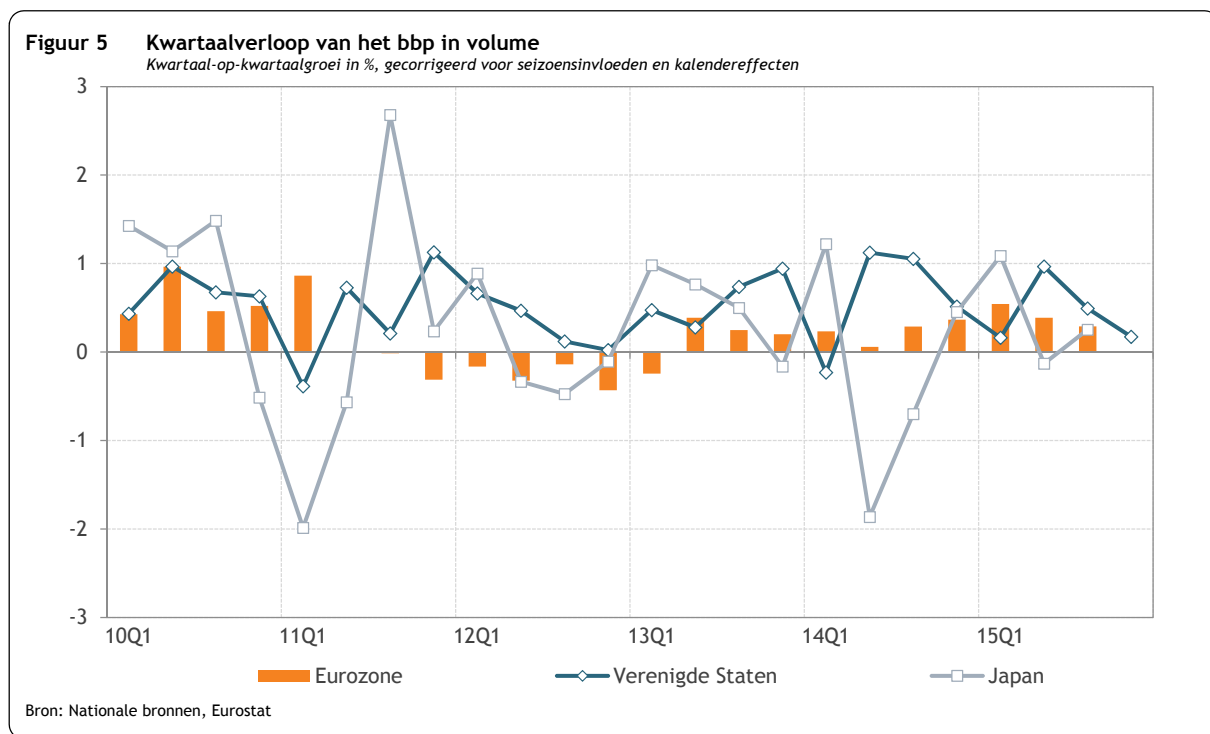
de opkomende landen en de aanzienlijke appreciatie van de dollar. Ook de terugval van de investeringen in de energiesector (doordat de olieprijsdaling de rendabiliteit van investeringen in schalieolie drukt) weegt op de economische groei. De particuliere consumptie en de investeringen in woongebouwen worden daarentegen ondersteund door de werkgelegenheidscreatie en de goedkopere energie, die een gunstige impact hebben op het reëel beschikbaar inkomen. Die evolutie zou zich, mede dankzij een sterkere loongroei, bestendigen in 2016. De Amerikaanse bbp-groei zou daardoor, net als in

¹ De in dit hoofdstuk vermelde jaargroecijfers voor het bbp in 2015 en 2016 zijn de consensusvooruitzichten van Consensus Economics (publicatie van 11 januari 2016).

2015, uitkomen op 2,4%. De uitvoergerichte industriële sector presteert daarbij duidelijk zwakker dan de dienstensector, die zich vooral op de binnenlandse vraag richt.

De bbp-groei in de eurozone trok aan van gemiddeld 0,2% per kwartaal in 2014 tot 0,4% in 2015. Hoewel de uitvoer nog sterk toenam in de eerste jaarhelft, werd de economische groei in 2015 vooral gedreven door de particuliere consumptie, waarbij het reëel beschikbaar gezinsinkomen en het consumentenvertrouwen ondersteund werden door de aantrekkelijke werkgelegenheid en de forse daling van de energieprijzen. Ook in 2016 zou de groei ondersteund worden door de consumptieve bestedingen, terwijl de oplopende capaciteitsbezettingsgraad en de gunstige financieringsvoorwaarden de bedrijfsinvesteringen zouden stimuleren. Dat zou resulteren in een licht hogere bbp-groei in 2016 (1,7%) dan in 2015 (1,5%). Dat scenario wordt bevestigd door de toename van de economische stemmingsindicator van de Europese Commissie in de loop van vorig jaar.

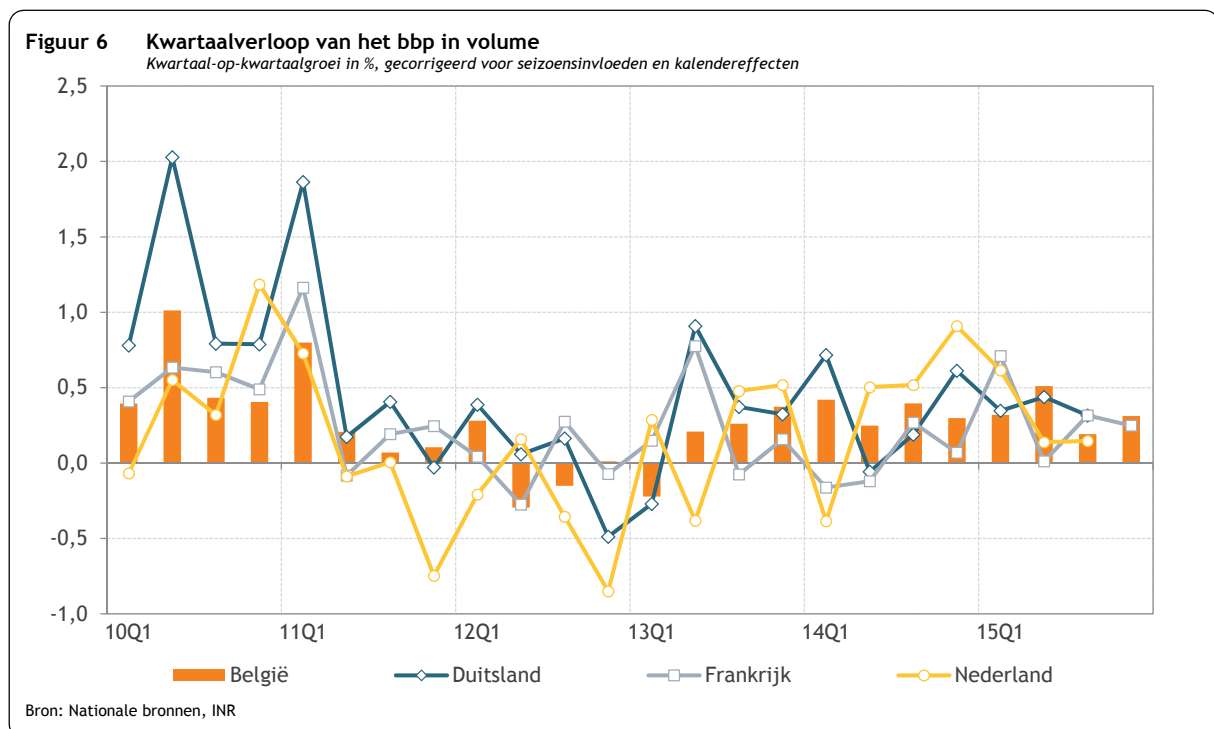

De Japanse uitvoergroei viel in 2015 aanzienlijk terug als gevolg van de groeivertraging in China en in de rest van Azië, terwijl de particuliere consumptie voor het tweede jaar op rij daalde. De economische groei zou dit jaar vooral ondersteund worden door de particuliere consumptie, die gestimuleerd wordt door de toename van de reële lonen. Op jaarbasis zou de bbp-groei versnellen van 0,6% in 2015 tot 1,2% in 2016.

De transitie van de Chinese economie naar een meer consumptiegedreven diensteneconomie heeft tot een sterker dan verwachte groeivertraging geleid, wat weegt op de groei van de buurlanden en van de grondstoffenproducerende economieën (door de gedaalde vraag naar grondstoffen). De Chinese bbp-groei zou verder vertragen van 6,9% in 2015 tot 6,5% in 2016.

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

De Duitse economie groeide met gemiddeld 0,3% per kwartaal in de eerste drie kwartalen van 2015. De groei werd vooral gedreven door de particuliere consumptie, die zijn hoogste groeitempo van de afgelopen 15 jaar bereikte. Het reëel beschikbaar inkomen nam immers fors toe dankzij de gedaalde olieprijs, de toenemende werkgelegenheid en de versnelling van de loongroei. Die factoren zouden ook dit jaar de consumptie stimuleren. Terwijl de uitvoergroei naar de eurozonelanden stabiel bleef, is een duidelijke achteruitgang merkbaar in de uitvoer naar China en andere opkomende landen. Ook de investeringsgroei bleek zwak in de afgelopen kwartalen. De overheidsconsumptie trok daarentegen aan als gevolg van de uitgaven in het kader van het asiel- en het veiligheidsbeleid, een trend die naar verwachting dit jaar zal aanhouden. Op jaarbasis zou de bbp-groei uitkomen op 1,8% in 2016, na 1,7% in 2015.

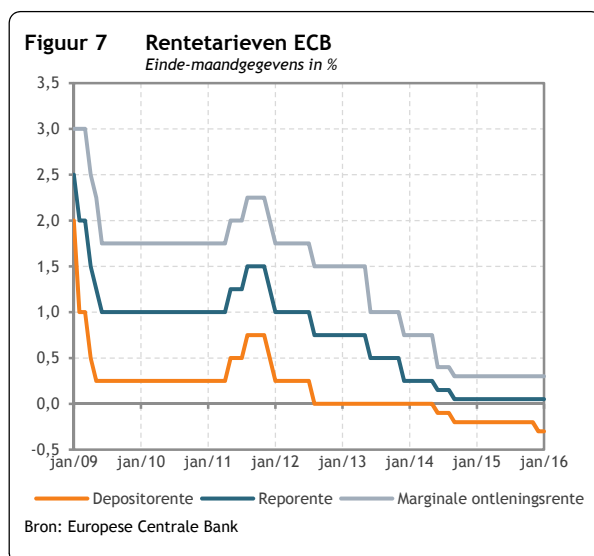
Frankrijk publiceerde net voor het afsluiten van de hypothesen van deze economische begroting de inschatting van de bbp-groei in het vierde kwartaal van 2015 (0,2%). Daarbij viel vooral de daling van

de particuliere consumptie op, die mede het gevolg was van de aanslagen in Parijs. Verwacht wordt dat de consumptieve uitgaven snel zullen opveren gezien de toename van de koopkracht en het hoge consumentenvertrouwen. De daling van de oliepijzen zou bedrijven in staat stellen om hun winstmarges (die historisch laag waren) te verhogen, wat tot een geleidelijk herstel van de bedrijfsinvesteringen zou leiden in 2016. Op jaarbasis zou de bbp-groei aantrekken van 1,1% in 2015 tot 1,4% dit jaar.

De Nederlandse economische groei bedroeg 2% in 2015 en werd vooral gedreven door de particuliere consumptie en de investeringen. In 2016 zou de groei van de particuliere consumptie verder versnellen dankzij de toenemende koopkracht, mede dankzij de lastenverlagingen die de regering doorvoerde. De groei van de bedrijfsinvesteringen zou krachtig blijven dankzij een toenemende rendabiliteit en de gunstige financieringsvoorwaarden. De uitvoer zou daarentegen worden afgeremd door de vertraging van de wereldhandelsgroei en een beperktere aardgasproductie (als gevolg van een uitspraak van de Raad van State). Dat leidt tot een verhoogde invoer van gas die de economische groei met 0,2 procentpunt zou drukken in 2016. Op jaarbasis zou de bbp-groei 1,9% bedragen in 2016.

1.3. Rentevoeten en wisselkoersen²

De Europese Centrale Bank hield haar financieringsrente onveranderd op 0,05% in de loop van 2015, terwijl de depositorente (waartegen banken overtollige liquiditeiten bij de ECB kunnen plaatsen) verder

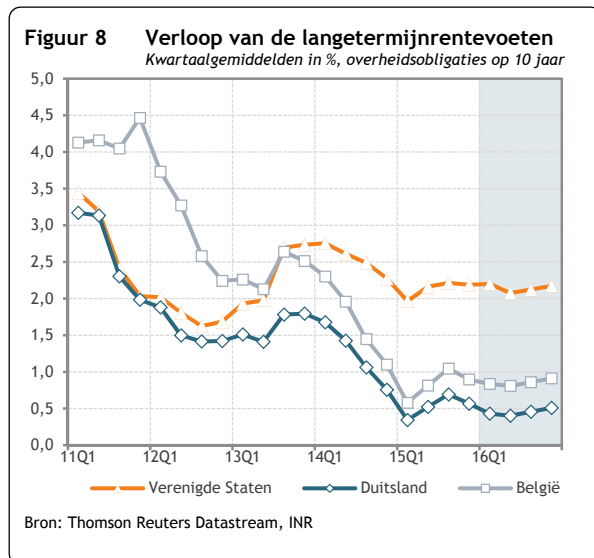
werd verlaagd van -0,2% tot -0,3%. Tevens werd gestart met de grootschalige aankoop van overheidsobligaties om de financieringsvoorwaarden zo soepel mogelijk te maken, de economische groei aan te zwengelen en de inflatiedaling een halt toe te roepen. Deze operatie zou volgens de ECB zeker tot maart 2017 worden aangehouden.

De Amerikaanse centrale bank verhoogde in december 2015 voor het eerst in 10 jaar de beleidsrente. Die eerste stap richting normalisering van het monetair beleid werd ingegeven door de dalende werkloosheidsgraad, de versnelling van

de loongroei en het oplopen van de kerninflatie. De financiële markten verwachten niettemin dat de monetaire verstrakking zeer geleidelijk zal verlopen tegen de achtergrond van de groeivertraging in de opkomende landen en de daarmee gepaard gaande turbulentie op de financiële markten.

De gemiddelde langetermijnrente in de eurozone bereikte in april 2015 een dieptepunt van 0,6%, na een bijna onafgebroken daling sinds eind 2013. Eind april begon de tienjaarsrente opnieuw te stijgen door betere groeivoorzichten voor de eurozone. De termijnmarkten suggereren een licht oplopende langetermijnrente in de loop van 2016 waardoor de Belgische tienjaarsrente zou stijgen van gemiddeld

² Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijntarieven van eind januari 2016.

0,8% in 2015 tot 0,9% in 2016. De Amerikaanse langetermijnrente stabiliseerde zich reeds begin 2015 door de gestage daling van de werkloosheidsgraad en de anticipatie van monetaire verstrakking. Ook in de VS zou de toename van de langetermijnrente beperkt blijven.

In de loop van 2014 en begin 2015 verminderde de waarde van de euro aanzienlijk tegenover de dollar als gevolg van het divergerend monetair beleid. Terwijl de Amerikaanse centrale bank een eerste renteverhoging voorbereide, lanceerde de ECB zijn programma van kwantitatieve versoepeling. Sinds maart 2015 situeert de euro-

dollarkoers zich tussen 1,07 en 1,12 dollar per euro. De effectieve wisselkoers van de euro kende een gelijkaardige evolutie sinds begin 2014. Op jaarbasis deprecieerde de nominale effectieve wisselkoers voor België met 2,6% in 2015. In 2016 zou de effectieve wisselkoers met 1,3% appreciëren. De euro zou relatief stabiel blijven tegenover de munten van de meeste geavanceerde economieën, maar zou aanzienlijk appreciëren tegenover de munten van de grondstoffenproducenten en de opkomende landen.

1.4. Onzekerheden

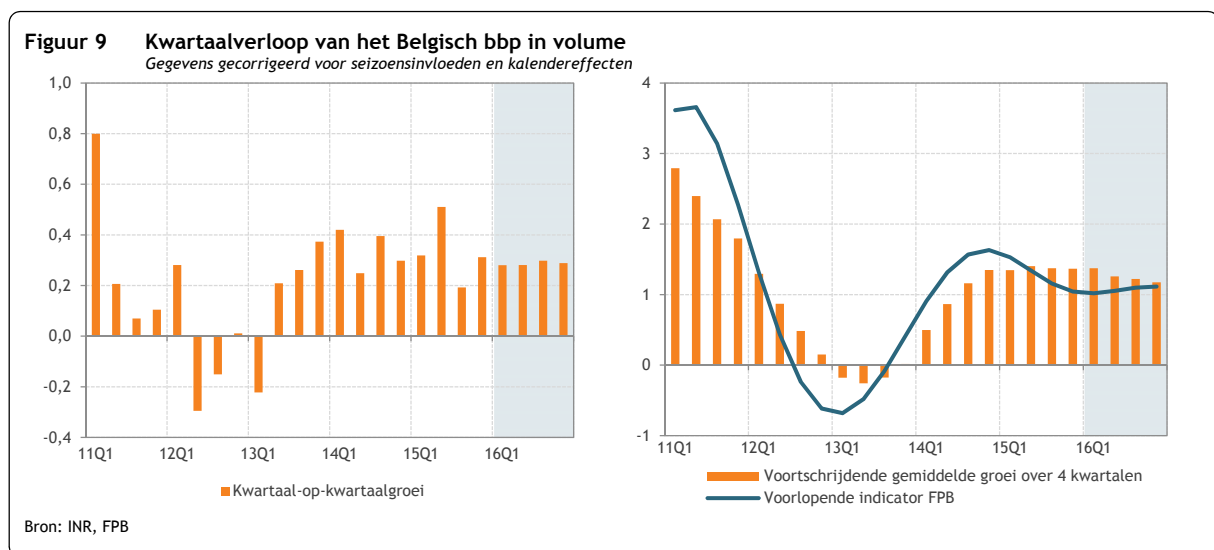
De internationale risico's blijven groot. De belangrijkste onzekerheden omtrent dit internationaal scenario betreffen het risico op een harde landing van de Chinese economie, de impact van de geleidelijke normalisering van het Amerikaans monetair beleid (wat tot een bijkomende kapitaalvlucht uit de opkomende economieën kan leiden) en de evolutie van de grondstoffenprijzen, in het bijzonder die van ruwe olie.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

Na twee jaren met relatief gunstige groeicijfers, zou de Belgische bbp-groei licht vertragen tot 1,2% in 2016. Dat resultaat zou lager liggen dan de gemiddelde jaarlijkse groei tijdens de tien jaren voor het uitbreken van de crisis in 2008 (2,4%), maar wel overeenstemmen met het gemiddelde van de afgelopen tien jaar (1,2%).

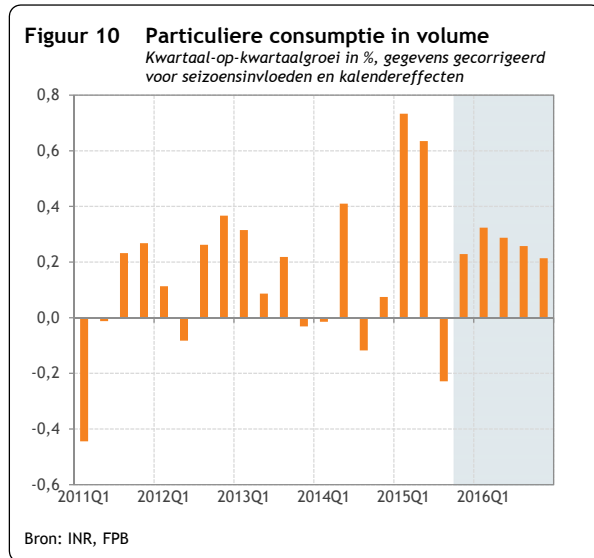
De samenstelling van de groei zou in 2016 sterk verschillen van die van de afgelopen twee jaar. Terwijl de bbp-groei in 2014 vooral ondersteund werd door de investeringen en in 2015 door de particuliere consumptie, zou de groei in 2016 hoofdzakelijk afkomstig zijn van de buitenlandse vraag via een stijging van de netto-uitvoer. Die stijging van de bijdrage van de netto-uitvoer tot de groei vloeit voort uit de verdere toename van de aan België gerichte buitenlandse vraag. Ze vloeit ook voort uit de depreciatie van de nominale effectieve wisselkoers van België met 2,6% in 2015, voornamelijk als gevolg van de appreciatie van de Amerikaanse dollar. Tot slot moet er opgemerkt worden dat in 2015 uitzonderlijke investeringen de binnenlandse vraag en de invoer hebben ondersteund.

De Belgische economische groei op kwartaalbasis fluctueerde tussen 0,2% en 0,5%, met een uitgesproken bbp-groei in het tweede kwartaal (0,5%, ten opzichte van het vorige kwartaal). In 2016 zou de kwartaalgroei licht vertragen en zich stabiliseren rond 0,3%.

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

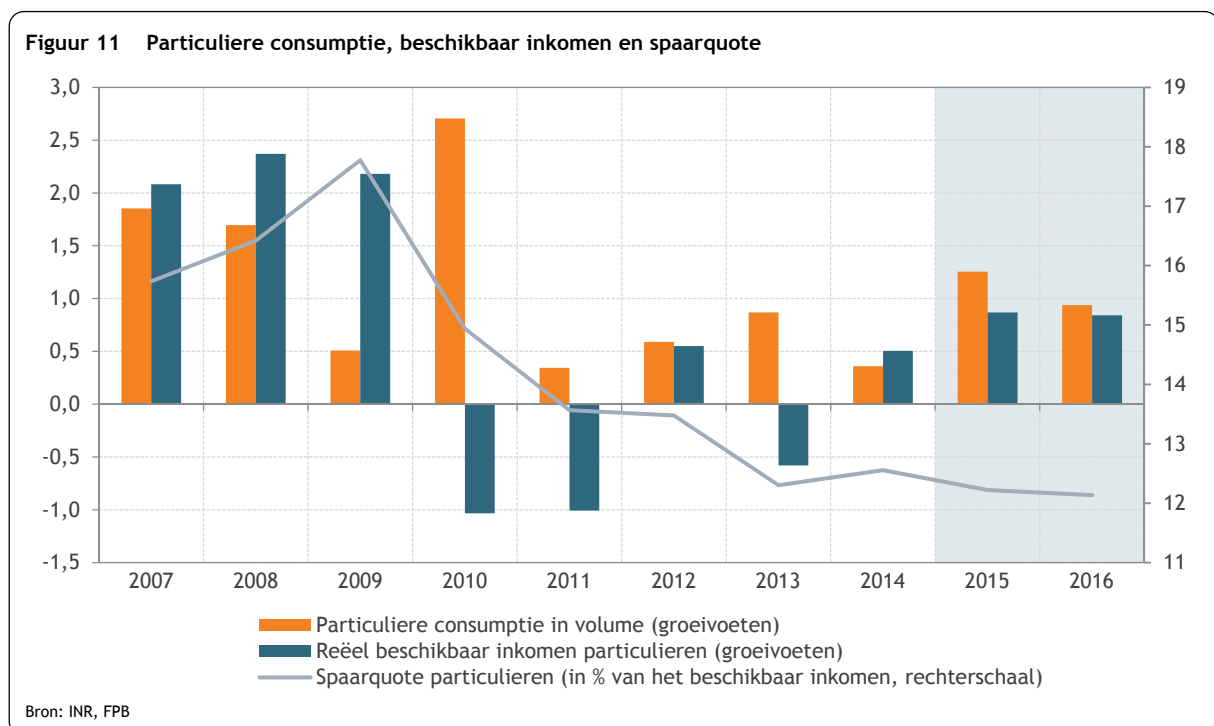
Het reëel beschikbaar bruto-inkomen van de particulieren zou in 2015 gestegen zijn met gemiddeld 0,9% per jaar, wat meer is dan in 2014 (0,5%). Tegelijkertijd zou de particuliere consumptie vorig jaar toegenomen zijn met 1,3% (tegenover 0,4% in 2014) en levert ze een relatief sterke bijdrage van 0,7

procentpunt tot de economische groei. Bijgevolg zou de spaarquote van de gezinnen gedaald zijn van 12,6% van het beschikbaar inkomen in 2014 tot 12,2% in 2015.

In 2016 zou het reëel beschikbaar bruto-inkomen van de particulieren stijgen met 0,8%. Bovendien zou de groei van de particuliere consumptie ondersteund worden door een verbetering van het vertrouwen als gevolg van de daling van de werkloosheidsgraad. Daardoor zou de consumptie met 0,9% toenemen en een positieve bijdrage tot de economische groei van 0,5 procentpunt leveren. Daarom zou de spaarquote, die al was

teruggefallen tot een historisch laag niveau, dit jaar nog enigszins verder dalen tot 12,1% van het beschikbaar inkomen.

De stijging van het reëel inkomen van de particulieren in 2016 zou deels het gevolg zijn van de toename van de werkgelegenheid in de marktsector, terwijl de werkgelegenheid in de publieke sector afneemt. Daarnaast wordt het reëel inkomen ondersteund door een (beperkte) toename van het bruto-uurloon

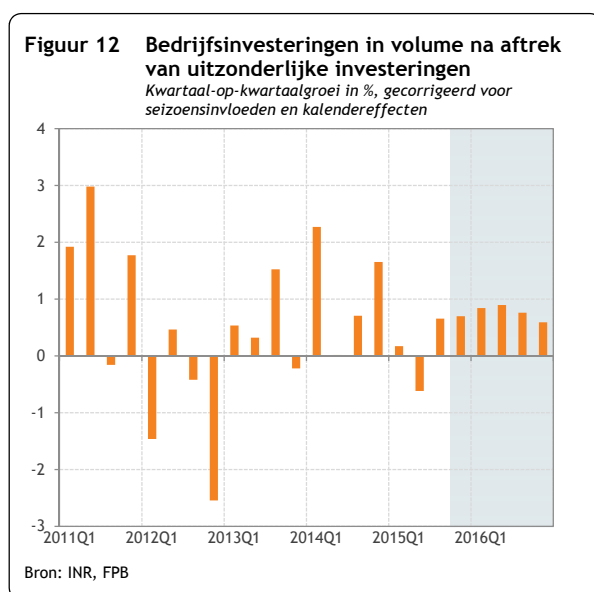
vóór indexering, door een zeer lichte daling van de werknemersbijdragen en door fiscale maatregelen die leiden tot een aanzienlijke daling van de directe belastingen.

Andere componenten van het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren, zoals het bruto-exploitationsoverschot, het gemengd inkomen van zelfstandigen en het netto-inkomen uit vermogen, leverden ook een positieve bijdrage tot de groei van het beschikbaar inkomen. De overdrachten aan de particulieren zouden die groei evenwel afremmen.

De indexsprong zou ten einde lopen tijdens de eerste helft van 2016, waarna de afgevlakte gezondheidsindex opnieuw zou beginnen stijgen. De indexering van de lonen en de sociale uitkeringen in 2016 zou evenwel beperkter zijn dan de inflatie, wat de groei van het reëel beschikbaar inkomen neerwaarts beïnvloedt.

2.3. Bedrijfsinvesteringen

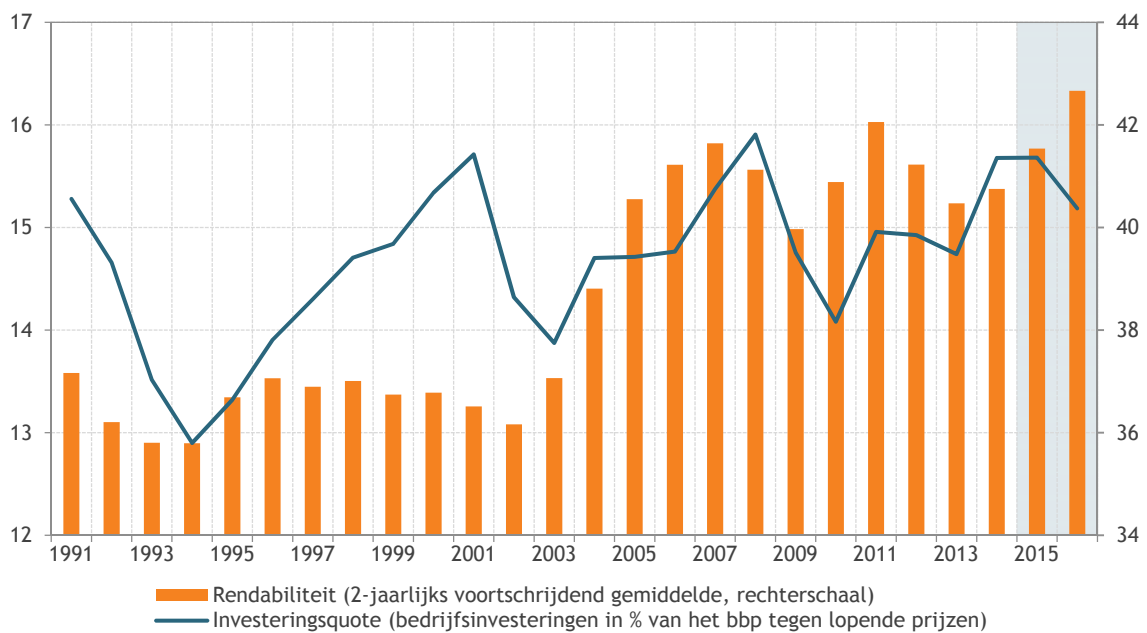
De bedrijfsinvesteringen namen in 2014 en 2015 toe met resp. 8% en 2%, dit tegen de achtergrond van de aantrekkende economische groei in België en de Europese Unie. De groei van de investeringen in die periode moet evenwel met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd aangezien dat profiel beïnvloed wordt door enkele belangrijke aankopen in het buitenland, die de invoer in dezelfde mate

doen stijgen en bijgevolg geen effect hebben op het bbp. Die uitzonderlijke investeringen betreffen de aankoop van tankers door de Belgische Euronav-groep en twee belangrijke aankopen van patenten. Gezuiverd voor die transacties stegen de bedrijfsinvesteringen met resp. 3,8% en 1,8%.

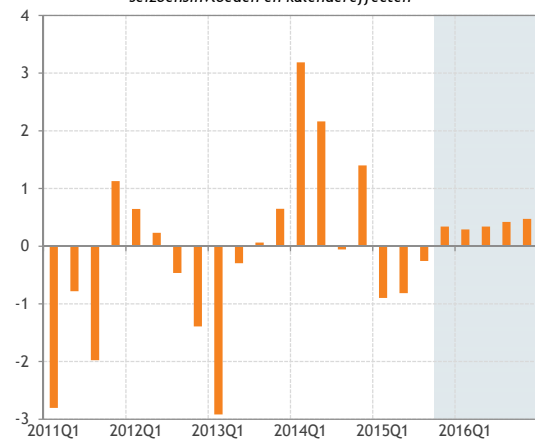
De bedrijfsinvesteringen zouden in 2016 dalen met 1%. Die daling is enkel toe te schrijven aan een negatief niveau-effect van de bovenvermelde transacties. Zonder die uitzonderlijke aankopen zouden de investeringen dit jaar met 2,8% stijgen en zouden ze met voorsprong de meest dynamische component van de binnenlandse vraag zijn. De bedrijfsinvesteringen zouden

gestimuleerd worden door een ruimer economisch herstel in de eurozone, aanhoudend lage rentevoeten en een gunstige ontwikkeling van de rendabiliteit (gemeten als het aandeel van het bruto-exploitationsoverschot van de bedrijven in de toegevoegde waarde tegen lopende prijzen).

Figuur 13 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

Bron: INR, FPB

2.4. Investerings in woongebouwen

Figuur 14 Investerings in woongebouwen in volume
 Kwartaal-op-kwartaalgroei in %, gegevens gecorrigeerd voor
 seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

De investeringen in woongebouwen stagneerden in 2015, na een forse toename in 2014 (5,7%). De woningbouwactiviteit daalde gedurende de eerste drie kwartalen, ondanks de zeer gunstige hypothecaire rente, de stijging van het reëel beschikbaar gezinsinkomen en de toename van de binnenlandse werkgelegenheid.

De woningbouw zou in 2016 een bescheiden volumegroei van 0,8% laten optekenen, ondersteund door de toename van de koopkracht en de lage hypothecaire rente. Die toename komt overeen met een licht positieve bijdrage van 0,1 procentpunt tot de bbp-groei.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

De overheidsconsumptie steeg in volume aanzienlijk in 2014, gevolgd door een groei van slechts 0,3% in 2015. Dat resultaat is deels te wijten aan de daling van de overheidswerkstelling (-0,5%). In nominale termen is de groeivertraging in 2015 nog meer uitgesproken door het invoeren van een indexsprong door de regering. In 2016 zou de groei van de overheidsconsumptie in volume verder vertragen door de maatregelen die erop gericht zijn de groei van de gezondheidszorguitgaven sterker af te remmen.

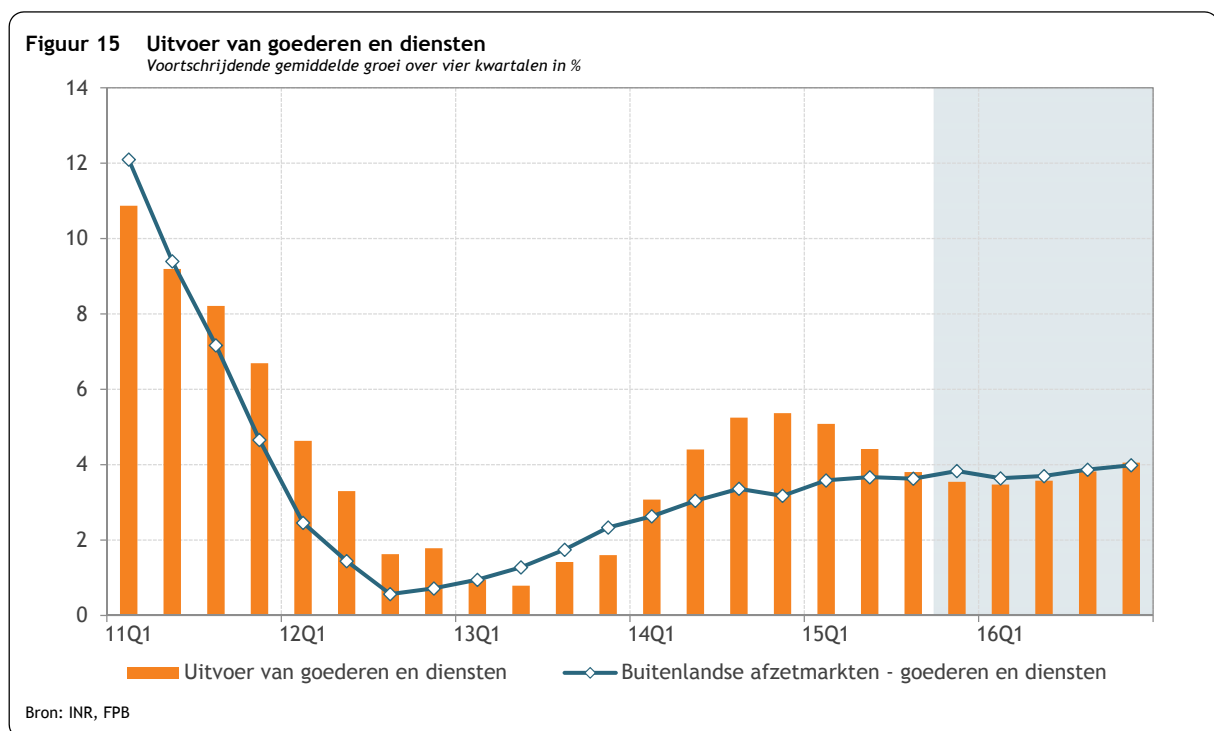
De overheidsinvesteringen lieten in 2014 en 2015 een groei optekenen van respectievelijk 4% en 7,8% als gevolg van scholenbouw. In 2016 zouden de overheidsinvesteringen in volume blijven toenemen, maar in een gematigder tempo van 2,5%.

2.6. Voorraadwijzigingen

In 2015 leverden de voorraadveranderingen een bijdrage van 0,4 procentpunt tot de bbp-groei. Die impuls vond plaats tegen de achtergrond van een toename van de finale vraag (zonder voorraden). Voor 2016 wordt een nulbijdrage van de voorraadwijzigingen tot de economische groei vooropgesteld.

2.7. Uitvoer en invoer

Na een zeer zwakke groei van 0,7% in 2012, versnelde de groei van de relevante uitvoermarkten voor België geleidelijk tot 4% in 2016. Daarnaast is de nominale effectieve wisselkoers van België sterk gedeprimeerd in 2015, voornamelijk door de appreciatie van de Amerikaanse dollar ten opzichte van de euro. Door de gunstige dynamiek van de buitenlandse afzetmarkten en van de wisselkoers nam de Belgische uitvoer in 2015 toe met 3,5% en zou ze verder aantrekken tot 4,1% in 2016.

Tegelijkertijd zou de groei van de invoer in 2016 vertragen tot 3,3%. Daardoor zou de netto-uitvoer een positieve bijdrage van 0,7 procentpunt leveren tot de bbp-groei in 2016, vergeleken met een negatieve bijdrage van 0,4 procentpunt in 2015. De bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei in 2015 en 2016 wordt evenwel sterk beïnvloed door de bedrijfsinvesteringen, meer bepaald door een aantal uitzonderlijke aankopen van investeringsgoederen die volledig geïmporteerd werden (zie paragraaf 2.3). Gecorrigeerd voor die uitzonderlijke transacties, bedraagt de bijdrage van de netto-uitvoer tot de bbp-groei 0,1 procentpunt in 2016, tegenover -0,3 procentpunt in 2015.

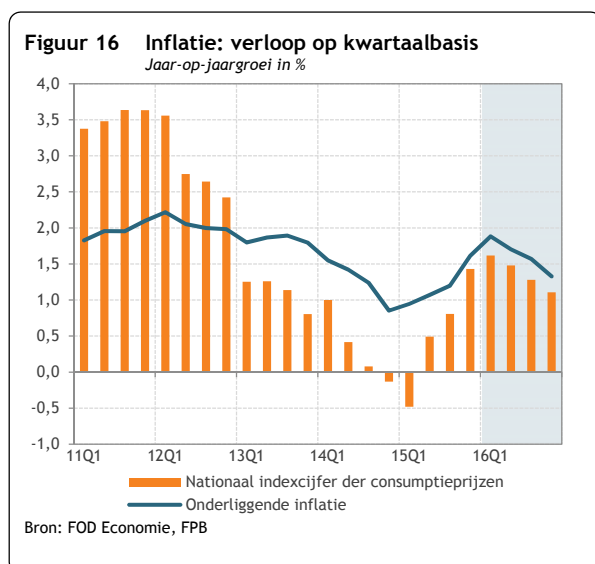
De wereldprijzen van de niet-energetische producten uitgedrukt in dollar daalden in 2015 met 8,3%. Die forse daling werd gecompenseerd door de sterke appreciatie van de dollar (met 16,5%) ten opzichte van de euro, wat leidde tot een prijsstijging van die producten in euro met 9,8%. Voor 2016 wordt een relatief stabiel verloop verwacht van de wisselkoers van de euro ten opzichte van de dollar en van de prijs van de niet-energetische producten op de internationale markt. De prijs in euro van die producten zou bijgevolg slechts met 0,9% stijgen in 2016.

Wat de energetische producten betreft, daalde de prijs van een vat Brentolie van gemiddeld 99 dollar in 2014 tot 52 dollar in 2015. In 2016 gaan deze vooruitzichten op basis van termijnmarktnoteringen uit van een prijs van 36 dollar per vat. Rekening houdend met de evolutie van de wisselkoers ten opzichte van de dollar, zou de prijs van een vat Brentolie uitgedrukt in euro verder dalen van 47 euro in 2015 tot 33 euro in 2016. Al bij al zou de ruilvoetverbetering op 1,1% uitkomen in 2016, net als in 2015. Het saldo van de lopende rekening zou oplopen van 0,6% van het bbp in 2015 tot 2,1% in 2016.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

In de loop van 2015 werd de inflatie, gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP), sterk neerwaarts beïnvloed door het olieprijsverloop. De gemiddelde prijs voor een vat Brent op de grondstoffenmarkt viel immers voor het derde jaar op rij terug tot 52

dollar in 2015. Hoewel de procentuele daling van de Brentprijs in dollar op jaarbasis 47% beliep, was die minder uitgesproken in euro (-37%) als gevolg van de appreciatie van de dollar. Hoewel de jaar-op-jaargroei van de Brentprijs in euro het ganse jaar sterk negatief was, nam de totale inflatie toe van -0,7% in januari tot 1,5% in december 2015. Die herneming was vooral te wijten aan de toename van de onderliggende inflatie en van de elektriciteitsprijs.

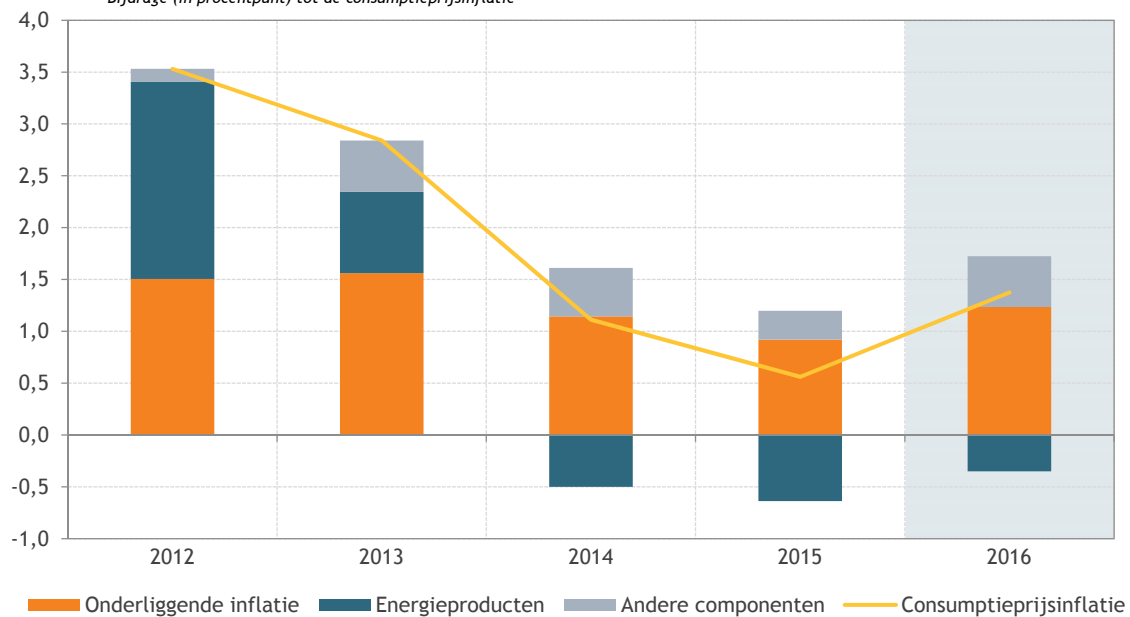
De arbeidskosten per eenheid product vielen in 2015 voor het tweede jaar op rij terug. Hoewel dat in 2014 leidde tot een terugval van de onderliggende inflatie³, hernam ze in de loop van 2015. Die stijging wordt deels verklaard door maatregelen zoals de verhoging van het inschrijvingsgeld voor universiteiten en hogescholen in Vlaanderen, maar is ongetwijfeld ook toe te schrijven aan een toename van de winstmarges van de bedrijven. Dat wordt overigens bevestigd door de verbeterde rendabiliteit van de bedrijven (zie figuur 13). In de loop van 2016 zou de onderliggende inflatie geleidelijk afnemen onder invloed van de verdere vermindering van de arbeidskosten per eenheid product. Toch zou de jaargemiddelde onderliggende inflatie in 2016 iets hoger uitkomen dan in 2015.

De totale inflatie zou aantrekken van 0,6% in 2015 tot 1,4% in 2016. Dat is niet alleen het gevolg van een hogere onderliggende inflatie, maar ook van een hogere bijdrage van de 'andere componenten' en van een minder negatieve bijdrage van de energieproducten.

De bijdrage van de energieproducten tot de inflatie wordt enerzijds neerwaarts beïnvloed door de prijs van de energiecomponent. De prijs van zowel ruwe olie als aardgas evolueert reeds geruime tijd in neerwaartse lijn. De daling van de prijs van elektriciteit op de groothandelsmarkt kwam pas eind vorig jaar op gang omdat de heropstart van twee kernreactoren tijdens het najaar de vrees voor elektriciteitstekorten deed wegebben.

³ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden de effecten van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vis en zeevruchten, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

Figuur 17 Opsplitsing van het indexcijfer van de consumptieprijsen
Bijdrage (in procentpunt) tot de consumptieprijsinflatie

Bron: FOD Economie, FPB

Anderzijds werden een aantal fiscale maatregelen genomen in het kader van de taxshift, waardoor de evolutie van de consumptieprijs voor energieproducten in 2015 en 2016 afwijkt van de prijsevolutie op de groothandelsmarkt. Ten eerste werd het zogenaamde 'klikstelsel' op diesel⁴ opnieuw ingevoerd vanaf november 2015 tot eind 2018 om via een toename van de accijnzen op diesel de consumptieprijsen van diesel en benzine naar elkaar toe te laten groeien tijdens de volgende jaren. In dat kader werd ook beslist om een deel van de accijnsverhogingen op diesel rechtstreeks te gebruiken om een accijnsdaling op benzine te financieren.⁵ Ten tweede werd het btw-tarief op elektriciteit voor huishoudelijk gebruik, dat in april 2014 verlaagd werd tot 6%, in september 2015 opnieuw verhoogd tot 21%. Bovenop deze maatregelen werden in het Vlaams Gewest een aantal beslissingen genomen die de elektriciteitsprijs in belangrijke mate verhogen. Reeds in juli 2015 werd het prosumententarief ingevoerd⁶ dat consumenten die elektriciteit produceren doet betalen voor het gebruik van het elektriciteitsnetwerk. Vanaf 2016 worden in Vlaanderen ook de gratis kWh waar elk gezin recht op had afgeschaft. Omwille van de manier waarop dit verwerkt wordt in de facturatie zal die maatregel pas in mei 2016 een opwaartse invloed hebben op de inflatie. Ten slotte wordt vanaf maart 2016 de 'bijdrage Energiefonds' voor onbepaalde tijd opgetrokken van 3 euro tot 100 euro of meer per jaar per afnamepunt⁷ om de historische schuld van de groenestroomcertificaten weg te werken. De maatregelen verbonden met de elektriciteitsprijs zouden een geraamde opwaartse impact op het Belgische consumptieprijspeil van ongeveer 0,9 procentpunt hebben. Aangezien de maatregelen ingaan op verschillende tijdstippen tussen

⁴ Het Koninklijk Besluit van 26 oktober 2015 (B.S. 30.10.2015, blz. 66451-66454) stelt dat elke daling van de maximumprijs van diesel voor de helft teniet gedaan wordt door een toename van de bijzondere accijns tot een maximale toename bereikt wordt. De maximale toename voor de periode november 2015-december 2016 bedroeg 33,29 euro per 1 000 liter en werd bereikt op 12 december 2015. De maximale toenames voor de jaren 2017 en 2018 bedragen respectievelijk 34,60 en 50 euro per 1 000 liter.

⁵ Hetzelfde KB van 26 oktober 2015 bepaalt dat per periode, de laatste 7,2 euro per 1 000 liter van de accijnstoename op diesel, zal gebruikt worden om gelijktijdig de bijzondere accijns op benzine te verlagen met 22,82 euro per 1 000 liter.

⁶ Merk op dat dit pas in rekening gebracht werd in de consumptieprijsindex van augustus 2015.

⁷ De heffing bedraagt 100 euro per jaar indien het jaarverbruik minder dan 5 MWh bedraagt. Indien het verbruik hoger ligt, wordt een hogere bijdrage aangerekend.

midden 2015 en midden 2016, wordt die impact op de inflatie uitgesmeerd over de jaren 2015 tot 2017. De inflatie in 2016 zou evenwel het sterkst opwaarts beïnvloed worden.

De hogere bijdrage van de 'andere componenten' tot de inflatie in 2016 wordt vooral verklaard door de accijnsverhogingen op alcoholische dranken en tabaksproducten die doorgevoerd werden in het kader van de taxshift. Terwijl de accijnzen op alcohol reeds in november 2015 verhoogd werden, gebeurde dat bij tabak pas begin dit jaar.

De groei van de gezondheidsindex zou in 2016 (1,6%) net als in 2015 (1,0%), hoger liggen dan de inflatie. Dat is uitsluitend het gevolg van het niet meerekenen van de prijsevolutie van benzine en diesel, die in beide jaren fors dalen. De prijs van de andere componenten die uitgesloten worden bij de berekening van de gezondheidsindex, nl. alcoholische dranken en tabak, nam reeds in 2015 sterker toe dan de inflatie en dat verschil zou in 2016 nog meer uitgesproken zijn.

3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen

De vorige spilindex voor de overheidssector werd overschreden door de afgevlakte gezondheidsindex in november 2012. De wet van 23 april 2015 tot verbetering van de werkgelegenheid⁸ introduceerde de indexsprong. Als gevolg daarvan werd de afgevlakte gezondheidsindex, die dient als referentie om lonen en sociale uitkeringen te indexeren, geblokkeerd op zijn niveau van maart 2015 tot een stijging van 2% niet geregistreerd is in die index.⁹ Volgens de vooruitzichten voor de gezondheidsindex die opgenomen werden in deze economische begroting zou die stijging vanaf april 2016 achter de rug zijn. Vanaf april 2016 zou de afgevlakte gezondheidsindex, die voortaan berekend zal worden als het viermaandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex vermenigvuldigd met 0,98, opnieuw toenemen. Dat zou leiden tot een overschrijding van de huidige spilindex (101,02) in juli 2016. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in augustus 2016 en de wedden van het overheids personeel in september 2016 met 2% verhoogd worden.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

Het interprofessioneel overleg voor de periode 2015-2016 resulteerde in een ontwerpakkoord dat slechts door acht leden van de Groep van Tien ondertekend werd. De bepalingen m.b.t. de loonontwikkeling in dat ontwerpakkoord werden opgelegd via de wet van 28 april 2015 tot instelling van de maximale marge voor loonkostenontwikkeling voor de jaren 2015 en 2016¹⁰. Volgens die wet blijft de blokkering van de conventionele lonen van toepassing in 2015 en ontstaat er pas in 2016 enige ruimte om de bruto-urloonen vóór indexering op te trekken. Die marge wordt echter niet gedefinieerd in termen van conventionele lonen, maar wordt opgesplitst in een maximale verhoging van 0,5% van de

⁸ Zie Belgisch Staatsblad van 27 april 2015, blz. 23400-23404.

⁹ Technisch gesproken wordt de afgevlakte gezondheidsindex geblokkeerd op het niveau van maart 2015 tot de referentie-index (die gelijk is aan het viermaandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex vermenigvuldigd met 0,98) de afgevlakte gezondheidsindex overschrijdt. Vanaf dan houdt de referentie-index op te bestaan.

¹⁰ Zie Belgisch Staatsblad van 30 april 2015, blz. 24159.

brutoloonmassa en een bijkomende marge van 0,3% van de loonmassa 'in netto', in beide gevallen zonder bijkomende kosten voor de werkgever. Omdat het niet duidelijk is onder welke vorm die loonsverhogingen zullen toegekend worden, houden we in deze vooruitzichten rekening met een verhoging van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,5% in 2016.

Tabel 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector
Groeivoeten in %

	2015	2016
Nominale uurloonkosten na aftrek van loonsubsidies ^a	0,3	-0,4
Nominale uurloonkosten	0,4	-0,4
Verhoging als gevolg van		
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,3	0,5
- Indexering	0,2	0,3
- Totale werkgeversbijdragen ^c	-0,1	-1,2

a. In nationale rekeningen opgesteld volgens het ESR 2010 worden loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen niet in mindering gebracht van de loonkosten, maar geboekt als niet-productgebonden subsidies.

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift.

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen.

Op basis van de beschikbare informatie voor 2015 blijkt dat de conventionele lonen stabiel gebleven zijn, maar dat de bruto-uurlonen vóór indexering met 0,3% toegenomen zijn. Die stijging is dus afkomstig van de zogenaamde loondrift, die gelinkt kan zijn aan wijzigingen in de werkgelegenheidsstructuur of aan loonsverhogingen die door de werkgever buiten een CAO om worden toegekend.

Als gevolg van de indexsprong was de indexering reeds in 2015 bijzonder beperkt en zou ze in 2016 gering blijven. Dat er in aanwezigheid van een indexsprong toch nog een beperkte indexering opgetekend wordt is vooral het resultaat van de grote verscheidenheid aan indexeringsmechanismen in de marktsector. Zo kan worden geïndexeerd op vaste tijdstippen in het jaar of op basis van een spilindex, zoals in de publieke sector.

In 2015 lag de groei van de nominale uurloonkosten (0,4%) een fractie lager dan de groei van de nominale bruto-uurlonen (0,5%) wat vooral het gevolg was van een daling van de toegerekende werkgeversbijdragen. De arbeidskost die het meest relevant is vanuit het standpunt van de werkgevers is echter de uurloonkost na aftrek van loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen. Die groeide in 2015 0,1 procentpunt minder sterk dan de uurloonkost volgens de definitie van de nationale rekeningen.

Dit jaar zou de groei van de nominale uurloonkosten sterk afgeremd worden door het arbeidslastenverlagende pakket van de taxshift, dat een verlaging van de faciale werkgeversbijdragevoeten voorziet. Bijgevolg neemt de impliciete werkgeversbijdragevoet sensu stricto¹¹ sterk af en ligt de groei van de nominale uurloonkosten 1,2 procentpunt lager dan de groei van de nominale bruto-uurlonen. Hoewel de verlaging van de faciale voeten gepaard gaat met de gedeeltelijke afschaffing van de algemene loonsubsidie, is de groei van de nominale loonkosten na

¹¹ Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid vóór aftrek van doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen, uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

af trek van loonsubsidies niet hoger dan de groei vóór aftrek van die subsidies dankzij een gelijktijdige verhoging van andere categorieën van loonsubsidies.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

De inschatting van de werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies ten gunste van de ondernemingen in 2015-2016 is gebaseerd op het arbeidslastenverlagende pakket van de taxshift, op de laatst gepubliceerde observaties van de loonsubsidies (nationale rekeningen 2014) en op de laatst gepubliceerde bijdrageverminderingen (RSZ, derde kwartaal 2015). De werkgeversbijdrageverminderingen bestaan uit algemene en selectieve verminderingen t.o.v. de faciale wettelijke bijdragevoeten (in vergelijking met het voorgaande jaar bijkomend 124 miljoen euro in 2015 en 215 miljoen in 2016) en vanaf 2016, als gevolg van de taxshift, ook uit verminderingen die het gevolg zijn van de verlaging van de faciale bijdragevoeten (1 536 miljoen in 2016). De loonsubsidies stegen met 191 miljoen in 2015 en zouden dalen met 102 miljoen in 2016.

De taxshift reorganiseert vanaf het tweede kwartaal van 2016 de structurele werkgeversbijdrageverminderingen in de profitsector trapsgewijs over verschillende jaren via verlagingen van de faciale werkgeversbijdragevoeten (met 2,4 procentpunt in 2016, met bijkomend 5 procentpunt in 2018), de verlaging in 2016 en uiteindelijk de afschaffing in 2018 van de algemeen-forfaitaire vermindering, de afschaffing van de specifieke verminderingen voor de hoogverloonden in 2018, en de versterking van de specifieke verminderingen voor de laagverloonden (geleidelijk in 2016-2019). Ex ante betekent dit in 2016 per saldo 1 551 miljoen bijkomende algemene werkgeversbijdrageverminderingen voor de profitsector. De taxshift kent ook een bijkomend pakket algemene werkgeversbijdrageverminderingen (ex ante 116 miljoen in 2016) toe aan de non-profitsector.

De doelgroepverminderingen voor de profitsector worden in 2016 ook versterkt, zowel federaal via het luik eerste aanwervingen van het taxshiftpakket (ex ante 49 miljoen), als regionaal via de volledige vrijstelling van de wettelijke werkgeversbijdragen in de sector van de koopvaardij en de zeesleepvaart door het Vlaamse Gewest (samen ex ante 25 miljoen).

De taxshift schaft vanaf het tweede kwartaal van 2016 de algemene loonsubsidie via de niet-doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor de meeste werknemers in de profitsector af (ex ante een besparing van 768 miljoen). De voor de kmo's specifieke versterking bovenop de algemeen geldende modaliteiten van die subsidie (in 2014 ingevoerd) wordt echter behouden en in het geval van startende micro-ondernemingen (in 2015 ingevoerd en begroot op ex ante 28 miljoen) zelfs versterkt (met ex ante 40 miljoen in 2016). Tegelijk worden vanaf begin 2016 de nacht- en ploegenarbeidssubsidievoeten verhoogd voor gewone activiteiten (van 15,6 tot 22,8% van de betrokken brutolonen) en volcontinu arbeid (van 17,8 tot 25%) – samen ex ante 490 miljoen – en nog meer voor hoogtechnologische activiteiten (van 15,6 tot 25%, ex ante 27 miljoen).

De taxshift behoudt de non-profitsectorversie van de algemene loonsubsidie en versterkt bovendien de sociale maribelsubsidie (de gemutualiseerde werkgeversbijdrageverminderingen) in 2016 (ex ante 95 miljoen, ex post een stijging met 125 miljoen t.o.v. 2015).

Tabel 2 Loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
Miljoen euro

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Werkgeversbijdrageverminderingen incl. doelgroepen (excl. gesco's) in vergelijking met de dan geldende faciale wettelijke voeten	4867	5001	4943	5113	5372	5496	5711
<i>p.m. federale en regionale doelgroepen</i>	830	886	869	876	946	1021	1071
<i>p.m. regionale doelgroepen</i>	0	0	0	0	0	801	815
2. Werkgeversbijdrageverminderingen als gevolg van veranderingen in de faciale wettelijke voeten	0	0	0	0	0	0	1536
3. Loonsubsidies exclusief werkgeversbijdrageverminderingen voor doelgroepen, waarvan o.a.	5317	6128	6326	6282	6417	6608	6506
- Sociale maribel	750	870	911	951	992	1026	1150
- Activeringen	362	638	463	218	232	253	263
- Dienstencheques	1231	1424	1595	1649	1635	1685	1746
- Nacht- en ploegenarbeid + Overuren	1035	1125	1130	1163	1188	1214	1609
- Algemene korting	890	935	970	988	1009	1050	335
<i>p.m. waarvan overgenomen door de Gewesten</i>	0	0	0	0	0	1960	2032
4. (=1+2+3) Totaal ten gunste van werkgevers	10184	11129	11269	11394	11788	12104	13753
<i>p.m. waarvan overgenomen door de Gewesten</i>	0	0	0	0	0	2761	2847
5. Werknemersbijdrageverminderingen	708	740	720	849	841	888	968

Ondanks de vermindering van de fiscale aftrekbaarheid van dienstencheques met 2/3 in het Waals Gewest in 2015 en met de helft in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2016 stijgen de dienstenchequesubsidies verder in 2015-2016, maar wel in mindere mate dan pakweg vijf jaar geleden.

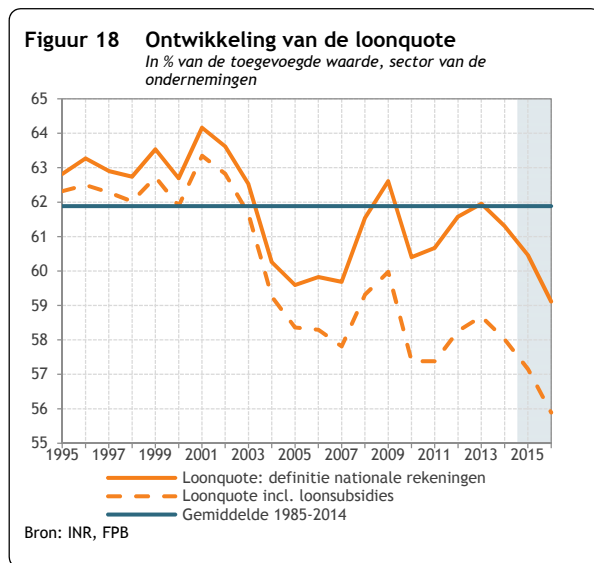
Een aantal werkgeversbijdrageverminderingen (alle doelgroepgebonden verminderingen behalve 'eerste aanwervingen' en 'arbeidsduurvermindering'¹²) en loonsubsidies (activeringen, jongerenbonus non-profit en dienstencheques) zijn sinds 2015 krachtens de zesde staatshervorming een bevoegdheid van de Gewesten geworden. De door het Vlaams Gewest beoogde hervorming van zijn doelgroepenbeleid in 2016 zou vooral zorgen voor verschuivingen binnen het Vlaamse budget voor de doelgroepverminderingen. Die nieuwe doelgroepverminderingen ten gunste van de koopvaardij en de zeesleepvaart (zie supra) zouden wel een lichte verhoging van dat budget nodig maken. Bij gebrek aan concrete informatie wordt verondersteld dat de andere gewesten de modaliteiten van de werkgeversbijdrageverminderingen waarvoor ze bevoegd zijn geworden, niet zouden wijzigen vóór 2017. Dit alles betekent dat de gewesten in 2015 2 761 miljoen loonlastenverlagingen ten gunste van de ondernemingen (exclusief gesubsidieerde contractuelen) toegekend hebben (met een verdere stijging tot 2 847 miljoen in 2016), waarvan in 2015 801 miljoen aan doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen (815 miljoen in 2016) en 1 960 miljoen andere, voormalig federale loonsubsidies (2 032 miljoen in 2016).

¹² Net zoals de federaal gebleven doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen worden de aan de gewesten overgedragen werkgeversbijdrageverminderingen krachtens de ESR2010-regels in de nationale rekeningen geboekt als niet-productgebonden subsidies aan de productie en maken ze dus ook deel uit van de loonsubsidies.

Ten slotte worden ook de werknemersbijdrageverminderingen versterkt, zowel in 2015 (47 miljoen t.o.v. 2014) als in 2016 (80 miljoen t.o.v. 2015).

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

Volgens de regels die gehanteerd worden om de nationale boekhouding op te stellen (ESR 2010), worden zowel doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen als loonsubsidies (kortingen op de door te storten bedrijfsvoorheffing) geboekt als niet-productgebonden subsidies. Dat betekent dat niet alle loonlastenverlagingen waarvan de werkgevers genieten in mindering gebracht worden van de loonkosten die geregistreerd worden in de nationale rekeningen. De loonquote¹³ berekend volgens de definities van de nationale rekeningen ligt dan ook hoger dan de loonquote die rekening houdt met

loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen (zie figuur 18). Bovendien is het verschil tussen beide definities van de loonquote sterk toegenomen sinds 2003.

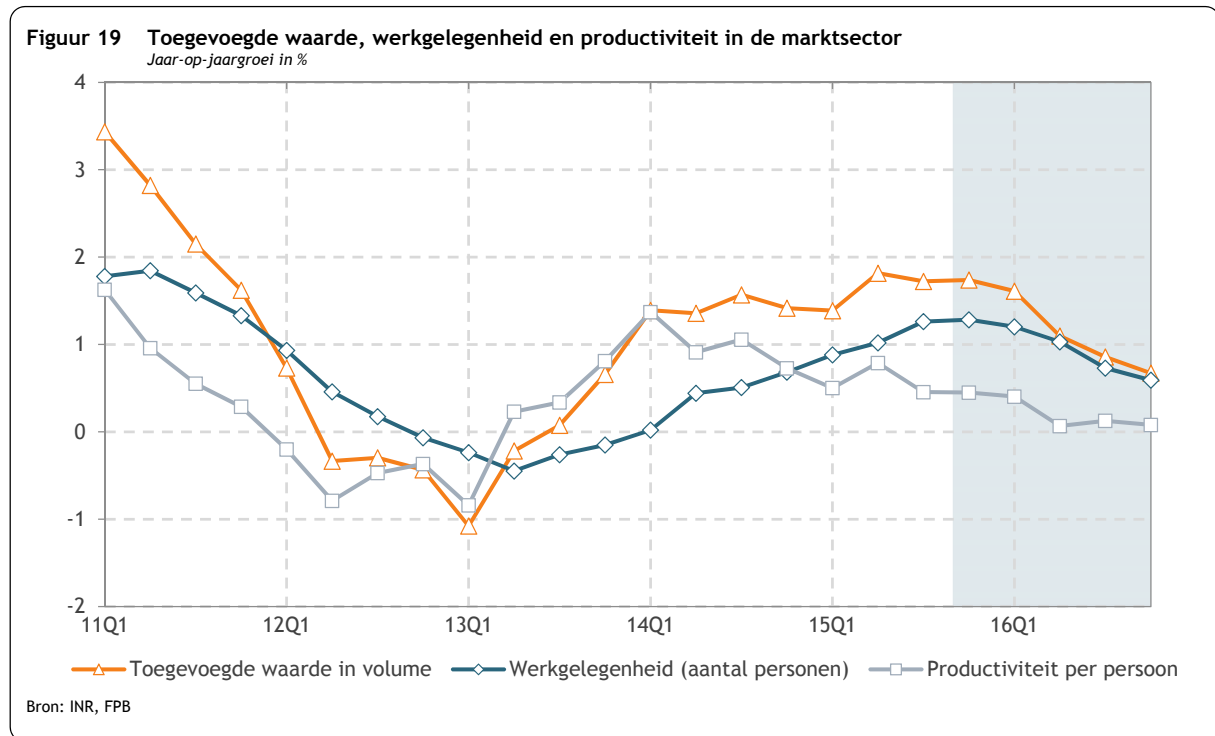
In 2012 en 2013 nam de loonquote sterk toe doordat de loonindexering de groei van de deflator van de toegevoegde waarde ruimschoots overtrof. In 2014 werd echter een beduidende daling van de loonquote ingezet. De conventionele lonen werden geblokkeerd in 2014 en 2015 en zouden slechts een beperkte groei kennen in 2016, wat impliceert dat de groei van de uurloonkost vóór indexering lager uitkomt dan de groei van de

uurproductiviteit. Daarenboven zorgt de indexsprong ervoor dat de loonindexering een stuk lager ligt dan de groei van de deflator van de toegevoegde waarde.

¹³ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

4. Arbeidsmarkt

De kwartaalgroei van de activiteit in de marktsector trok tijdens de eerste helft van vorig jaar aan tot gemiddeld 0,5% (tegenover gemiddeld 0,35% in de loop van 2014), maar zwakte in de tweede jaarhelft af tot gemiddeld 0,35%. Die verzwakking zet zich dit jaar door; de kwartaalgroei van de toegevoegde waarde valt terug tot 0,15% tegen het einde van het jaar. In jaargemiddelden versnelde de groei van de activiteit van 1,4% in 2014 tot 1,7% vorig jaar, maar vertraagt hij tot 1,1% dit jaar.

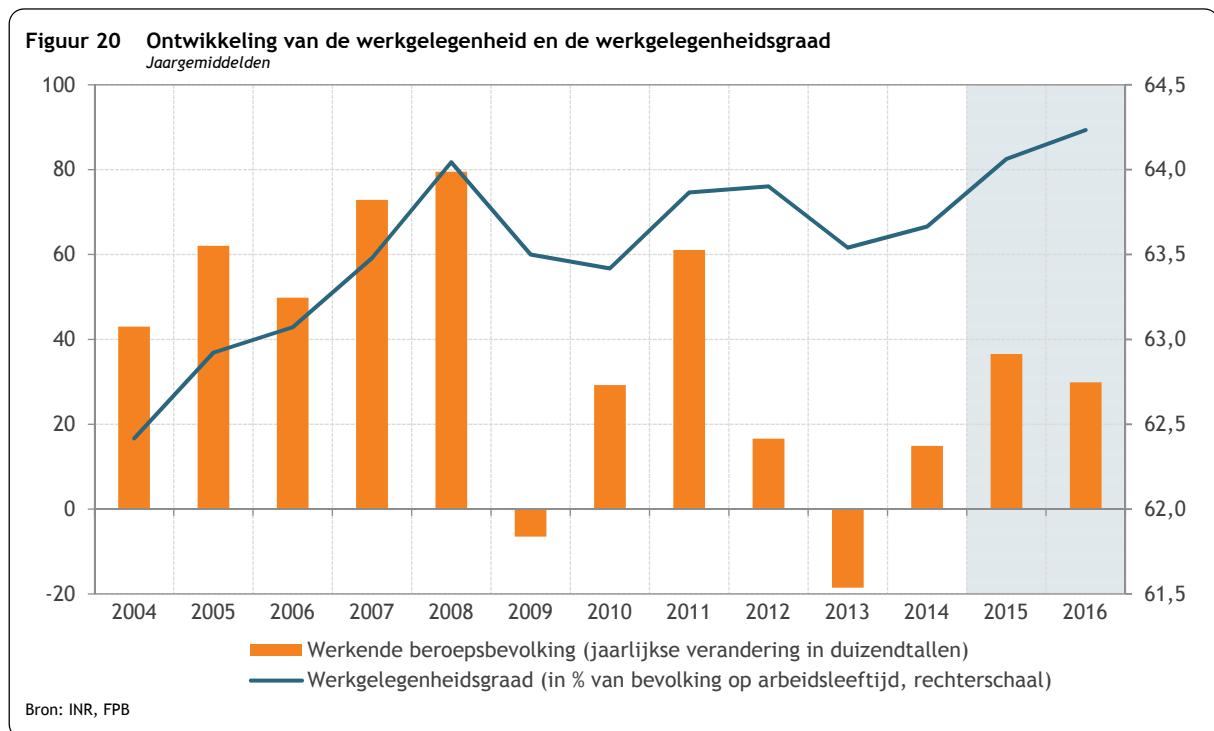

In 2014 ging de herneming van de activiteit nog gepaard met een lichte toename van de arbeidsduur (+0,1%) en een forse versnelling van de productiviteitsgroei per uur (van 0,2% in 2013 tot 0,9% in 2014). De productiviteitsgroei per hoofd trok dus aan tot 1%, zodat de groei van de marktwerkgelegenheid beperkt bleef tot 0,4%, net voldoende om het verlies aan jobs dat de marktsector in 2013 leed, ongedaan te maken. De groei van de marktwerkgelegenheid versterkte in de loop van 2014, maar werd toen nog vooral getrokken door een sterke toename van de interimarbeid. In de bouwnijverheid en in de verwerkende nijverheid bleef de werkgelegenheid vrijwel onverminderd krimpen.

Vorig jaar vertraagde de productiviteitsgroei per hoofd tot 0,5%. De groei van de productiviteit per uur bleef nochtans op peil (+0,9%), maar de gemiddelde arbeidsduur nam gevoelig af (-0,3%), wat uitzonderlijk is in een periode van conjuncturele herneming. Een eenmalige opstoot in het aantal deeltijdse tijdskredieten droeg bij tot die forse afname. Een belangrijke groep werknemers nam einde 2014 op de valreep nog zijn toevlucht tot deeltijds tijdskrediet vooraleer de strengere regelgeving (afschaffing van het tijdskrediet zonder motief; verdere verhoging van de instapleeftijd voor het eindeloopbaan-tijdskrediet) van kracht zou worden.

De groei van de marktwerkgelegenheid versnelde vorig jaar tot 1,1%. De interimwerkgelegenheid bleef sterk groeien; het aantal interimjobs was eind vorig jaar zelfs beduidend hoger dan ooit voorheen. In de verwerkende nijverheid werd de sluiting van Ford Genk nog gedeeltelijk verwerkt in de cijfers voor het eerste kwartaal, maar sindsdien is de terugval van het aantal arbeidsplaatsen er vrijwel gestopt. In de bouwnijverheid daarentegen waren er nog altijd nauwelijks sporen van beterschap; de werkgelegenheidsevolutie staat er sinds een aantal jaren onder druk omdat steeds meer beroep wordt gedaan op gedetacheerde arbeidskrachten.

Dit jaar verzwakt de groei van de productiviteit per uur tot 0,1%; de erg matige evolutie van de loonkosten draagt bij tot het feit dat de groei van de activiteit arbeidsintensiever wordt. De restrictievere voorwaarden voor toegang tot tijdskrediet zouden geleidelijk een steeds sterkere opwaartse impuls geven aan de evolutie van de gemiddelde arbeidsduur. Die zou in jaargemiddelden licht stijgen (+0,1%), ondanks de conjuncturele vertraging en ondanks een verdere stijging van het aantal dienstenchequejobs (+4 300 personen dit jaar tegen +3 700 personen vorig jaar). De groei van de marktwerkgelegenheid zou – in het zog van de conjuncturele vertraging – enigszins aan dynamiek verliezen in de loop van 2016, maar – mede dankzij een gunstig overloopeffect – jaargemiddeld slechts licht lager uitvallen dan vorig jaar (0,9% groei).

De overheidswerkgelegenheid daalde in 2015 met 4 200 personen ten gevolge van de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen in de administraties op alle beleidsniveaus, via de verdere afbouw van de werkgelegenheid op landsverdediging en door een maatregel die de Vlaamse Gemeenschap nam ter beperking van de toename van het onderwijspersoneel. Dit jaar zou de werkgelegenheid bij de overheid minder sterk afnemen (-2 200 personen). De saneringsmaatregelen blijven doorwerken, maar er worden ook nieuwe middelen vrijgemaakt voor bijkomende aanwervingen (vooral op federaal niveau) in het kader van de asiel- en migratiepolitiek en van de

veiligheidspolitiek en de strijd tegen het terrorisme. De werkgelegenheid voor eigen rekening bij de gezinnen zou vrijwel stabiel blijven (+200 personen vorig jaar; -700 personen dit jaar).

De toename van de werkende bevolking versnelde vorig jaar (tot +36 600 personen), ondanks de krimp in de overheidswerkgelegenheid, maar zou dit jaar licht terugvallen (+29 900 personen) onder invloed van het verlies aan dynamiek in de marktsector. De werkgelegenheidsgraad nam vorig jaar nog toe van 63,7% tot 64,1%, maar zou dit jaar slechts licht verder stijgen (tot 64,2%). De jongste Demografische vooruitzichten¹⁴ bevatten immers een sterkere toename van de bevolking op arbeidsleeftijd in 2016 (+27 200 personen) dan in 2015 (+12 000 personen), rekening houdend met de geraamde impact van de vluchtelingencrisis op de bevolkingcijfers. Die zou in 2016 (in jaargemiddelden) zorgen voor een extra toename van het aantal erkende vluchtelingen (of personen die subsidiaire bescherming genieten) van naar raming 21 000 eenheden¹⁵, waarvan 16 700 personen op arbeidsleeftijd.

De beroepsbevolking¹⁶ nam in 2014 toe met 16 400 personen en vorig jaar met 8 300 personen. Haar groei wordt sinds het begin van dit decennium steeds minder ondersteund door demografische impulsen. Bovendien is ook gebleken dat de effecten op korte termijn van een aantal eindeloopbaanhervormingen te ruim werden ingeschat. Zo is het aantal ambtenaren dat blijft doorwerken boven 59 jaar de jongste jaren minder sterk toegenomen dan we eerder verwachtten en is bij de nieuw instromende SWT'ers het aandeel van personen die 'aangepast beschikbaar' blijven voor de arbeidsmarkt ook minder snel gestegen dan oorspronkelijk ingeschat. Beide fenomenen drukken de toename van de activiteitsgraden in de hogere leeftijdsklassen in vergelijking met onze eerdere ramingen. De effecten van de activeringsmaatregelen in de werkloosheidsverzekering en van de hervormingen in het stelsel van inschakelingsuitkeringen voor werkloze schoolverlaters lijken vorig jaar dan weer een sterker negatieve invloed te hebben gehad op de evolutie van de beroepsbevolking dan oorspronkelijk verwacht (zie verder). Zij accentueren de daling van de activiteitsgraden op jongere leeftijden in vergelijking met onze eerdere ramingen. Het gevolg is dat de macro-economische activiteitsgraad, die al sinds 2007 op vrijwel hetzelfde niveau blijft, ook vorig jaar stabiel bleef (op 72,7%).

Dit jaar zou de toename van de beroepsbevolking versnellen tot +24 000 personen. Enerzijds verwachten we een sterkere invloed van de eindeloopbaanmaatregelen op de evolutie van de activiteitsgraden in de oudere leeftijdsklassen en een minder sterke negatieve impact van de hervorming van de inschakelingsuitkeringen op de evolutie van de activiteitsgraden in de jongere leeftijdsklassen. Anderzijds geeft de toename in het aantal erkende vluchtelingen dit jaar op papier ook een extra demografische impuls aan het arbeidsaanbod. Dergelijke nieuwkomers vinden traditioneel echter slechts met vertraging hun weg naar de arbeidsmarkt, zodat een belangrijk deel van het effect op het arbeidsaanbod wegsijpelt via lagere activiteitsgraden in – vooral – de jongere leeftijdsklassen. De

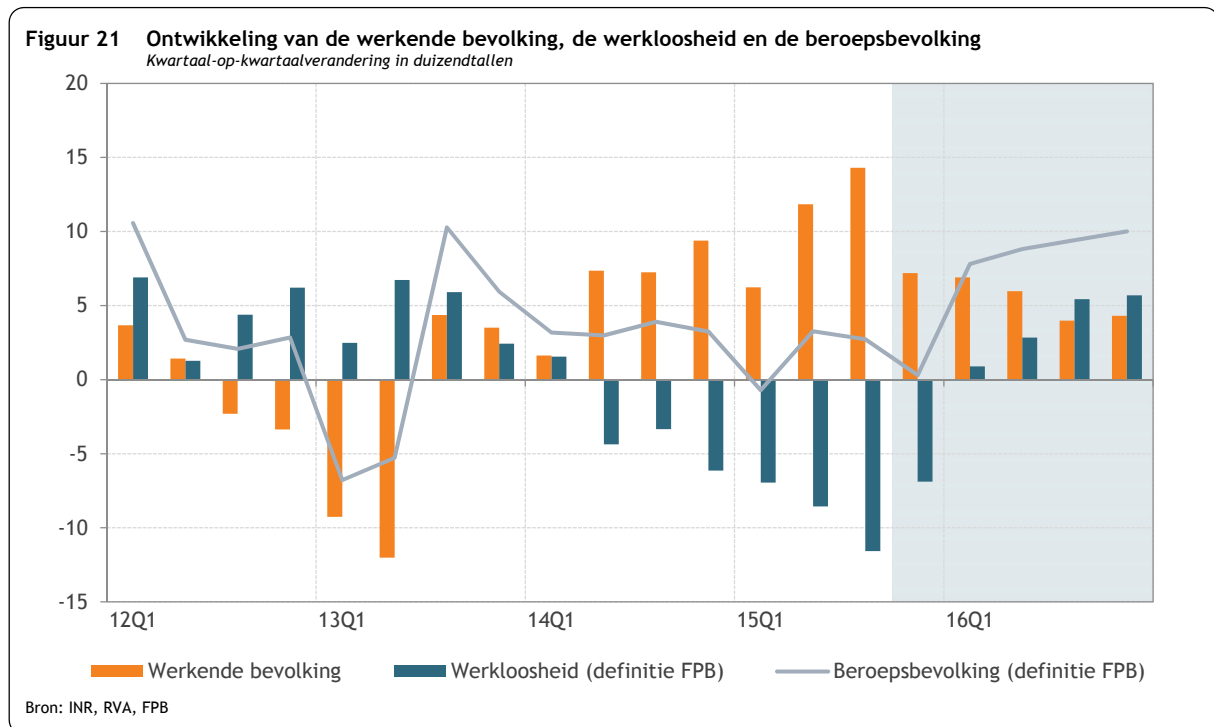
¹⁴ Demografische vooruitzichten 2015-2060. Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftecoëfficiënten. FPB-ADSEL, maart 2016.

¹⁵ De raming in de Demografische vooruitzichten is gebaseerd op drie hypothesen. Eén, de instroom van asielzoekers blijft gedurende het volledige jaar 2016 op het geobserveerde niveau van einde 2015. Twee, de gemiddelde verwerkingstijd per dossier met een aanvraag tot erkenning als politiek vluchteling bedraagt 6 maanden. Drie, de erkenningsgraad bedraagt 75%.

¹⁶ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' of 'oudere werklozen').

neerwaartse impact op de macro-economische activiteitsgraad kan geraamd worden op 0,1 procentpunt, zodat die ook dit jaar nauwelijks stijgt en afgerond nog steeds 72,7% bedraagt.

De daling van de werkloosheid¹⁷, die ingezet werd in het tweede kwartaal van 2014, versnelde opmerkelijk in de loop van 2015. Dat die afname zo sterk was, is mee het gevolg van de hervorming van het stelsel van inschakelingsuitkeringen.¹⁸ Vooral het feit dat meer dan 20 000 personen sinds begin 2015 hun uitkering verloren omdat zij op dat moment de maximale duur van drie jaar in het stelsel overschreden, heeft vorig jaar sterk bijgedragen tot de daling van het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen.

Het geheel van de hervormingen heeft (in combinatie met de aantrekkende conjunctuur) ertoe geleid dat het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen met recht op een inschakelingsuitkering daalde van 100 300 personen in het laatste kwartaal van 2013 tot 54 000 personen in het laatste kwartaal van 2015. Een deel van de personen die hun uitkering verloren, vond wellicht werk, terwijl anderen na verloop van tijd opnieuw in de werkzoekendcijfers terecht komen (hetzij omdat zij zich vrijwillig opnieuw inschrijven, hetzij op last van de OCMW's). Dat neemt niet weg dat er ook een sterk negatief effect op de activiteitsgraden in de betrokken leeftijdsklassen (en dus op de beroepsbevolking) speelde. In jaargemiddelden bedroeg de daling van de globale werkloosheid vorig jaar 28 200 personen, maar het aantal uitkeringsgerechtigde werklozen daalde nog veel sterker (-50 200 personen). De werkloosheidsgraad slonk van 12,4% tot 11,9%.

Ook dit jaar hebben de hervormingen van de inschakelingsuitkeringen nog negatieve effecten op de evolutie van zowel de werkloosheid als de beroepsbevolking (via de strengere controles, de

¹⁷ Volgens definitie FPB (inclusief 'oudere werklozen').

¹⁸ Invoering van een maximale duur in het stelsel; strengere controles op actief zoekgedrag bij zowel uitkeringstrekken als personen in de beroepsinschakelingsperiode; verlaging van de maximale leeftijd voor de aanvraag van een inschakelingsuitkering; diplomavereiste voor aanvragen door jongeren beneden de 21 jaar.

diplomavereiste en de daling van de maximale leeftijd), maar veel minder sterk dan in 2015. Daarnaast zou dit jaar het aantal SWT'ers die 'aangepast beschikbaar' moeten blijven voor de arbeidsmarkt (en dus tot de werkloosheid volgens de FPB-definitie worden gerekend) sterker toenemen. Ten slotte ondergaat de werkgelegenheidsgroei in de marktsector de gevolgen van de conjuncturele vertraging. Al die factoren dragen er toe bij dat de werkloosheid – waarvan de daling al vertraagd was tijdens het vierde kwartaal van 2015 – herneemt in de loop van dit jaar.

Dankzij het gunstige overloopeffect daalt het aantal werklozen jaargemiddeld nog licht dit jaar (-5 900 personen). Opnieuw is die daling beduidend forser voor uitkeringsgerechtigde werklozen (-14 400 personen), zowel door de hervorming van de inschakelingsuitkeringen als door het feit dat werkzoekende erkende vluchtelingen op korte termijn niet in aanmerking komen voor een werkloosheidsuitkering. De werkloosheidsgraad valt terug tot 11,7%. De 'geharmoniseerde' werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers) daalde vorig jaar van 8,5% tot 8,3%, en zou, vooral dankzij een erg gunstig overloopeffect, dit jaar afnemen tot 7,9%.

Bijlage

Tabel A	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5bis	Situatie op de arbeidsmarkt – detail
Tabel B.6	Rekening van de particulieren
Tabel B.7	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A Internationale omgeving en financiële indicatoren
Groeivoeten - tenzij anders vermeld

	2013	2014	2015	2016
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	2,3	3,2	3,8	4,0
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1,6	0,3	-2,6	1,3
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	132,8	132,9	111,0	109,3
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-1,3	-0,0	9,8	0,9
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	108,7	99,0	52,4	35,6
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	0,2	0,2	-0,0	-0,3
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	2,7	1,9	1,0	1,0

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Miljarden euro

	2013	2014	2015	2016
Consumptieve bestedingen van de particulieren	205,17	207,05	210,89	215,79
Consumptieve bestedingen van de overheid	95,68	97,83	98,94	100,07
Bruto vaste kapitaalvorming	86,85	93,33	95,64	96,03
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	57,89	62,81	64,28	63,99
b. Overheidsinvesteringen	9,29	9,63	10,45	10,73
c. Investeringen in woongebouwen	19,68	20,88	20,91	21,31
Voorraadwijziging	0,00	-1,13	-1,82	-3,47
Totaal van de nationale bestedingen	387,70	397,07	403,66	408,41
Uitvoer van goederen en diensten	322,63	336,40	341,23	350,49
Invoer van goederen en diensten	317,63	332,83	334,93	337,57
Bruto binnenlands product	392,70	400,64	409,96	421,33

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Groeivoeten

	2013	2014	2015	2016
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,9	0,4	1,3	0,9
Consumptieve bestedingen van de overheid	-0,1	0,6	0,3	0,1
Bruto vaste kapitaalvorming	-1,7	7,0	2,2	-0,2
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-0,5	8,0	2,0	-1,0
b. Overheidsinvesteringen	-3,7	4,0	7,8	2,5
c. Investerings in woongebouwen	-4,1	5,7	-0,0	0,8
Voorraadwijziging (2)	-0,7	-0,2	0,4	0,0
Totaal van de nationale bestedingen	-0,7	1,7	1,6	0,5
Uitvoer van goederen en diensten	1,6	5,4	3,5	4,1
Invoer van goederen en diensten	0,8	5,9	3,9	3,3
Netto-uitvoer (2)	0,7	-0,4	-0,3	0,7
Bruto binnenlands product	0,0	1,3	1,4	1,2

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3 Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Groeivoeten

	2013	2014	2015	2016
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,1	0,6	0,6	1,4
Consumptieve bestedingen van de overheid	1,9	1,7	0,8	1,1
Bruto vaste kapitaalvorming	0,8	0,4	0,3	0,6
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	0,7	0,5	0,3	0,5
b. Overheidsinvesteringen	0,0	-0,3	0,6	0,2
c. Investerings in woongebouwen	1,6	0,4	0,2	1,1
Totaal van de nationale bestedingen	1,4	0,7	0,0	0,7
Uitvoer van goederen en diensten	-0,4	-1,0	-2,0	-1,3
Invoer van goederen en diensten	-0,4	-1,0	-3,1	-2,4
Ruilvoet	0,0	-0,0	1,1	1,1
Bruto binnenlands product	1,3	0,7	0,9	1,6
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	0,5	-0,1	-0,9	-0,2
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0,7	0,4	0,5	0,9
(a1) Loonkosten per product	0,5	-0,0	-0,1	-0,1
(a2) Netto indirecte belastingen per product	-0,0	0,0	0,0	0,2
(a3) Winstmarges per product (2)	0,2	0,4	0,6	0,7
(b) Invoerkosten	-0,2	-0,5	-1,4	-1,1

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4 Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2013	2014	2015	2016
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	2,4	0,7	0,4	-0,4
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	2,5	0,6	0,3	-0,4
Loonkost per persoon	2,2	0,7	0,1	-0,3
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	2,2	0,8	0,5	0,8
Brutoloon per persoon	2,0	0,8	0,2	0,9
Indexering	2,0	0,9	0,2	0,3
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0,1	-0,1	0,3	0,5
Brutoloon per persoon voor indexering	0,0	-0,0	0,0	0,6
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	-0,7	0,3	0,8	1,0
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	-0,5	0,3	1,1	0,9
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	1,7	1,0	1,2	0,6
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	1,5	1,1	1,2	1,8
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	36,1	35,9	35,8	34,2
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	25,3	25,0	25,0	23,6
Werknemersbijdragen (4)	10,8	10,8	10,8	10,7
<i>Impliciete nettobijdragevoet (in % van brutoloonmassa) (5)</i>	<i>29,4</i>	<i>29,1</i>	<i>28,8</i>	<i>27,4</i>
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijsen	1,1	0,3	0,6	1,4
Inflatie: gezondheidsindex	1,2	0,4	1,0	1,6
Indexering lonen en wedden overheidssector	2,3	0,0	0,0	0,7
Indexering sociale prestaties	2,0	0,0	0,0	0,8
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	-0,1	1,4	1,7	1,1
Arbeidsvolume (in aantal uren)	-0,4	0,6	0,8	1,0
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	0,2	0,9	0,9	0,1

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 2010, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd ((a) federale en gewestelijke doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen; (b) via de sociale zekerheid: Sociale Maribel, gesubsidieerde contractuelen ziekenhuizen, alternatieve financiering van de lastenverlagings voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit, extra werkgelegenheid sociaal akkoord 2013; (c) via de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; (d) via de Gemeenschappen en Gewesten: beschutte werkplaatsen, oudere werklozen (Vlaams Gewest), Prime à l'emploi (Waals Gewest)).

(2) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid, vóór aftrek van de doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

(5) Werkgeversbijdragen sensu lato verminderd met doelgroepgerichte bijdrageverminderingen en andere loonsubsidies.

Tabel B.5 Situatie op de arbeidsmarkt
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2013	2014	2015	2016
I Totale bevolking (II+III)	11125,0	11179,8	11234,8	11306,2
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7259,0	7268,2	7280,1	7307,4
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5858,1	5896,4	5943,1	5990,5
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage (niet werkzoekend)	106,9	102,3	96,2	84,5
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5266,9	5283,4	5291,7	5315,7
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4533,7	4549,3	4586,1	4616,0
(a) Loon- en weddetrekkenden	2938,8	2945,5	2976,7	3001,7
(b) Zelfstandigen	748,6	755,7	765,5	772,7
(c) Overheidsadministratie	846,2	848,1	843,9	841,7
V. Grensarbeid (saldo)	78,7	78,0	77,8	77,8
VI. Werkloosheid (concept FPB)	654,5	656,1	627,8	622,0
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	583,7	597,7	578,7	578,9
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage	4,4	4,8	5,7	8,4
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	70,8	58,4	49,1	43,0
Werkloosheidsgraad (VI/III)	12,4	12,4	11,9	11,7
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,6	72,7	72,7	72,7
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	63,5	63,7	64,1	64,2
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard)	8,4	8,5	8,3	7,9

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2013	2014	2015	2016
I. Totale bevolking (II+III)	11125,0	11179,8	11234,8	11306,2
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7259,0	7268,2	7280,1	7307,4
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5858,1	5896,4	5943,1	5990,5
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	179,9	176,7	163,5	150,1
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	7,6	6,9	2,0	1,3
- Vrijgestelden om reden van studies	23,4	24,8	23,9	23,9
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	22,8	22,6	21,7	20,7
- Werkloosheid met bedrijfstoelag (niet werkzoekend)	106,9	102,3	96,2	84,5
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	19,3	20,1	19,7	19,7
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5266,9	5283,4	5291,7	5315,7
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4533,7	4549,3	4586,1	4616,0
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	374,9	380,9	387,6	376,4
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	51,8	51,1	44,7	44,7
- Activering	75,6	75,4	76,0	73,9
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	2,0	1,6	1,3	1,0
** Plan 'activa' (5)	48,0	50,7	53,9	55,9
** Herintegratie oudere werklozen	19,4	17,1	15,3	14,1
** Doorstromingsprogramma	4,9	4,7	4,2	2,9
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	246,8	253,7	266,4	257,4
- Deelt. bruggepensioneerden	0,5	0,3	0,2	0,1
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,3	0,3	0,3	0,3
V. Grensarbeid (saldo)	78,7	78,0	77,8	77,8
VI. Werkloosheid (concept FPB)	654,5	656,1	627,8	622,0
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	583,7	597,7	578,7	578,9
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelag	4,4	4,8	5,7	8,4
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	70,8	58,4	49,1	43,0
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	28,8	29,2	28,3	27,6
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	42,9	30,7	27,6	25,0
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	15,3	-0,6	-42,1	-11,4
p.m. werkloosheid met bedrijfstoelag / voltijds brugpensioen (totaal)	111,3	107,1	101,9	93,0

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6 Rekening van de particulieren (1)
Miljarden euro

	2013	2014	2015	2016
I. Lopende transacties				
a. Middelen	350,70	354,28	358,74	362,48
1. Netto-exploitatietoerschoot	4,47	4,89	5,03	5,13
2. Gemengd inkomen	25,36	25,35	26,15	26,71
3. Beloning van werknemers	207,66	210,23	212,36	213,98
Brutolonen	150,33	152,26	153,63	155,94
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	43,27	43,51	44,83	44,07
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	14,06	14,46	13,89	13,97
4. Netto-inkomen uit vermogen	29,50	28,73	28,50	29,08
Ontvangen rente	7,64	6,37	5,60	4,68
Betaalde rente (-)	2,39	3,18	3,06	2,56
Winstuitkeringen	12,98	14,53	14,65	15,45
Overige	11,27	11,00	11,32	11,51
5. Sociale uitkeringen	79,33	80,17	82,10	83,19
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	1,30	1,47	1,08	0,82
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	3,08	3,45	3,51	3,58
b. Bestedingen	339,94	343,17	348,56	352,31
1. Belastingen op inkomen en vermogen	52,69	53,09	53,40	52,71
2. Sociale premies, waarvan:	82,08	83,03	84,27	83,81
Werkelijke sociale premies	68,02	68,57	70,38	69,85
Toegerekende sociale premies	14,06	14,46	13,89	13,97
3. Consumptieve bestedingen	205,17	207,05	210,89	215,79
c. Nettobesparingen	10,76	11,12	10,18	10,17
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	1,48	0,77	0,49	0,45
b. Bestedingen	7,69	8,26	7,80	8,34
1. Bruto vaste kapitaalvorming	22,17	23,53	23,62	24,02
2. Afschrijvingen (-)	18,02	18,61	19,19	19,64
3. Vermogensheffingen	3,97	3,91	3,92	4,51
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	-0,02	-0,02	-0,02
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,49	-0,59	-0,59	-0,59
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,05	0,06	0,07	0,07
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	4,56	3,63	2,87	2,28
in % van het bbp	1,16	0,91	0,70	0,54

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7 Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)
Groeivoeten

	2013	2014	2015	2016
Primair bruto-inkomen	0,1	0,4	0,6	-0,2
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	0,9	0,7	0,4	-0,6
Ondernemingen	0,5	0,4	0,6	-0,8
Overheid	1,9	1,2	-0,4	0,1
Grensarbeiders	1,9	3,0	3,5	-1,6
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en gemengd inkomen</i>	-0,2	1,5	2,5	0,8
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	-0,5	3,9	2,5	0,9
Gemengd inkomen	0,1	-0,6	2,6	0,7
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-4,3	-3,2	-1,4	0,6
Ontvangen rente	-21,4	-17,0	-12,7	-17,6
Betaalde rente (-)	-32,1	32,4	-4,3	-17,5
Winstuitkeringen	-1,1	11,3	0,2	4,1
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	2,4	0,7	1,3	-0,4
Sociale uitkeringen	2,9	0,5	1,8	-0,0
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	1,9	0,6	0,9	-1,9
Werkelijke sociale premies	1,6	0,3	2,0	-2,1
Toegerekende sociale premies	4,0	2,2	-4,7	-0,8
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	4,1	0,2	-0,0	-2,6
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,6	0,5	0,9	0,8

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8 Rekening van de ondernemingen
Miljarden euro

	2013	2014	2015	2016
I. Lopende transacties				
a. Middelen	37,76	42,48	43,86	48,88
1. Netto-exploitatietoerschoot	45,31	48,30	52,04	57,39
2. Sociale premies	14,23	14,46	14,50	14,61
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	8,24	8,21	8,30	8,47
Premies ten laste van de werknemers	2,28	2,27	2,29	2,34
Toegerekende sociale premies	3,71	3,98	3,91	3,80
3. Netto-inkomen uit vermogen	-20,59	-19,02	-21,54	-22,19
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	-1,20	-1,26	-1,14	-0,94
b. Bestedingen	26,80	27,62	28,65	30,32
1. Belastingen op inkomen en vermogen	12,52	13,10	14,08	15,64
2. Sociale uitkeringen	11,17	11,02	11,03	11,07
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	7,41	6,97	7,05	7,20
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,76	4,05	3,98	3,88
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	3,12	3,49	3,55	3,62
c. Nettobesparingen	10,96	14,86	15,21	18,56
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	5,61	5,83	4,71	3,74
b. Bestedingen	6,03	9,52	9,30	6,18
1. Bruto vaste kapitaalvorming	55,40	60,17	61,58	61,28
2. Afschrijvingen (-)	50,43	51,00	52,13	53,10
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0,82	1,09	1,34	1,15
4. Veranderingen in voorraden	-0,24	-0,98	-1,74	-3,40
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,48	0,24	0,25	0,25
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	10,54	11,18	10,61	16,11
in % van het bbp	2,69	2,79	2,59	3,82

Tabel B.9 Verrichtingen met het buitenland
Miljarden euro

	2013	2014	2015	2016
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	329,77	344,58	349,95	353,20
1. Invoer van goederen en diensten	317,63	332,83	334,93	337,57
2. Beloning van werknemers	2,83	2,85	2,85	2,83
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,22	1,29	1,50	1,69
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	0,70	1,01	-1,22	-0,91
5. Overige netto-inkomenoverdrachten	5,39	5,07	5,80	6,54
6. Sociale premies	2,39	2,44	2,51	2,50
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	1,01	1,11	1,14	1,15
b. Middelen	333,71	347,80	352,90	362,16
1. Uitvoer van goederen en diensten	322,63	336,40	341,23	350,49
2. Beloning van werknemers	8,35	8,56	8,80	8,77
3. Subsidies	0,63	0,60	0,60	0,60
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0,52	0,62	0,63	0,65
5. Sociale premies	0,89	0,89	0,89	0,88
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,70	0,74	0,75	0,76
c. Saldo van lopende verrichtingen	3,94	3,22	2,95	8,96
II. Kapitaalverrichtingen	-0,26	-0,88	-0,81	-0,79
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,17	-0,29	-0,22	-0,19
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0,09	0,59	0,59	0,59
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	3,68	2,34	2,15	8,17
in % van het bbp	0,94	0,59	0,52	1,94